

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Filosofie kvality života a zdraví v díle Jana Sokola

Bakalářská práce

Autor: Tereza Placandová

Vedoucí práce: prof. Dr. Josef Dolista, Th.D., Ph.D.

Datum odevzdání: 11. 5. 2009

Abstrakt

Filosofie kvality života a zdraví v díle Jana Sokola

Bakalářská práce se zabývá filosofií kvality života a zdraví v díle Jana Sokola. Teoretická část se věnuje definování pojmu kvalita života a zdraví, shrnuje jeho vývoj v čase a popisuje jeho různá pojetí odbornými institucemi a vědeckými disciplínami, zvláště filosofií. Další kapitoly bakalářské práce se věnují životu a dílu Jana Sokola. V závěru teoretické části jsem se pokusila porovnat díla dalších českých autorů vyjadřujících se ke kvalitě života a zdraví s dílem výše jmenovaného autora. Cílem této práce je poukázat na filosofickou problematiku moci a peněz se zaměřením na kvalitu života a zdraví, toto kvantitativně zkoumat.

Technikou sběru dat byl anonymní dotazník. Výzkum byl realizován v březnu a dubnu 2009 v Jihočeském kraji. Celkem bylo rozdáno 250 dotazníků, z toho 125 ženám a 125 mužům. Vráceno bylo 222 dotazníků. Tři z nich však byly pro neúplnost vyřazeny, a pro analýzu dat tedy bylo použito 219 dotazníků. Pro výzkum byly stanoveny tři pracovní hypotézy. Hypotéza č. 1 se potvrdila: *Nadbytek finančních prostředků umožňuje žít šťastný život*. Stejně tak se potvrdila hypotéza č. 2: *Nadbytek finančních možností umožňuje nadstandardní péči o vlastní zdraví*. Hypotéza č. 3 se nepotvrdila: *Nadprůměrné finanční zdroje nejsou zárukou šťastného života*. Cíl práce byl uskutečněním výzkumu splněn.

Z výzkumu tedy vyplývá, že většina respondentů, bez ohledu na vzdělání, považuje svůj příjem v rámci české společnosti za průměrný. Shodné procento respondentů je spokojeno i nespokojeno s výší svých příjmů, však většina dotázaných by se cítila šťastněji, kdyby měla dvojnásobný příjem. Bohužel tento fakt, je obrazem dnešní konzumní společnosti, která vše měří penězi a zároveň je i potvrzením Sokolových myšlenek a výroků, které jsem popsala v teoretické části.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit rodičům, vychovatelům a pedagogům, aby při výchově a vzdělávání dětí a mládeže poukazovali na životní hodnoty, které se nevztahují jen k dostatku finančních prostředků. Zde vyvozené závěry by se mohly stát námětem k zamyšlení pro každého člena dnešní společnosti.

Abstract

Philosophy of life quality and health in the work of Jan Sokol

This bachelor thesis deals with philosophy of life quality and health in the work of Jan Sokol. Theoretical part is focused on defining the term life quality and health, summarizes the development in time and describes different views of special institutions, scientific branches, especially philosophy. Other chapters of this work describe life and work of Jan Sokol. In the end of the theoretical part I tried to compare works of current Czech authors who write about the quality of life and health. I compared their work with Jan Sokol. The goal of this work is to look at the philosophical aspects of power and money, focusing on the quality life and health. This was studied in the quantitative way.

I used an anonymous questionnaire for gathering information. The research was realized in March and April 2009 in the region of South Bohemia. 250 questionnaires were distributed, 125 for women and 125 for men. 222 questionnaires were handed back. 3 of them were not complete so they were rejected. The final number of questionnaires was 219. Three working hypotheses were set. Hypothesis number 1 was proved: *Excess of financial resources enables us to live a happy life*. Hypothesis number 2 was also proved: *Excess of financial resources enables us to have above standard health care*. Hypothesis number 3 was not proved: *Excess of financial resources does not guarantee happy life*. The goal of this work was accomplished by the execution of the research.

The result shows that most interviewed people, regardless of education, consider their income average in Czech standards. The same amount of informants is satisfied with their income. The same number is not satisfied. The majority of questioned people would feel happier if their income was twice as high. This fact, unfortunately, is the reflection of current consumer society which measures everything by money. The fact is proved by the thoughts and statements of Sokol, which I described in the theoretical part.

This bachelor thesis could help parents, educators and pedagogues, who deal with educating and upbringing of children, to point at life values which are not related with sufficiency of financial resources. Implied results could form basis of thinking for each member of present society.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Filosofie kvality života a zdraví v díle Jana Sokola“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 5. 5. 2009

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla srdečně poděkovat vedoucímu práce prof. Dr. Josefu Dolistovi, Th.D., Ph.D. za velmi vstřícné a laskavé jednání, cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala svému snoubenci a celé své rodině za podporu nejen při psaní této práce, ale v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	10
1. Současný stav	11
1.1 Definice pojmu kvalita života	11
1.1 Vývoj pojmu kvalita života.....	11
1.2 Různá pojetí kvality života.....	12
1.2.1 Filosofické pojetí kvality života	15
1.3 Kvalita života a zdraví v díle Jana Sokola	17
1.3.1 Život a dílo Jana Sokola.....	17
1.3.2 Člověk jako osoba.....	18
1.3.3 Člověk v moderní společnosti.....	19
1.3.4 Kvalita života a zdraví z hlediska moci a peněz	21
1.3.4.1 Moc	21
1.3.4.2 Peníze	22
1.4 Příspěvky dalších českých autorů k filosofii kvality života a zdraví.....	26
1.4.1 Jan Patočka	26
1.4.2 Ivo Možný.....	27
1.4.3 Erazim Kohák	27
1.4.4 Radim Palouš	28
2. Cíl práce a hypotézy	30

2.1	Cíl práce	30
2.2	Hypotézy	30
3.	Metodika.....	31
3.1	Použité metody a techniky sběru dat.....	31
3.2	Charakteristika a složení výzkumného vzorku	31
4.	Výsledky.....	34
4.1	Grafické znázornění odpovědí na jednotlivé otázky v dotazníku	34
5.	Diskuse	44
6.	Závěr.....	48
7.	Seznam použitých zdrojů	50
8.	Klíčová slova	53
9.	Přílohy	54

Seznam grafů

Graf 1: Složení vzorku dle pohlaví	32
Graf 2: Složení vzorku dle věku	32
Graf 3: Složení vzorku dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	33
Graf 4: Složení vzorku dle rodinného stavu	33
Graf 5: V rámci české společnosti považujete svůj příjem za:	34
Graf 6: Jste spokojen(a) s kvalitou Vašeho života?	34
Graf 7: Cítíte se šťastný(á)?	35
Graf 8: Cítíte se být zdravý(á)?.....	35
Graf 9: Jste spokojen(a) s výší Vašich příjmů?	36
Graf 10: Cítil(a) byste se šťastnější, kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná?	36
Graf 11: Domníváte se, že kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná, mohl(a) byste si zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví?.....	37
Graf 12: Myslíte si, že kdyby byla v minulosti výše Vašich příjmů dvojnásobná než v současné době, byl(a) byste nyní zdravější?	37
Graf 13: Myslíte si, že naše společnost je řízena penězi?.....	38
Graf 14: Domníváte se, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby?	38
Graf 15: Porovnání odpovědí na otázku č. 1 dle pohlaví.....	39
Graf 16: Porovnání odpovědí na otázky č. 2 – 10 dle pohlaví.....	40
Graf 17: Porovnání odpovědí na otázku č. 1 dle vzdělání	41
Graf 18: Porovnání odpovědí na otázky č. 2 – 10 dle vzdělání	42

Úvod

Otázkou kvality života a zdraví se lidé zabývali odedávna, neboť vždy se nad svým životem zamýšleli. V současné době se jak v laické, tak v odborné veřejnosti pojem kvalita života skloňuje velmi často. Popisem a studiem kvality života a zdraví se zabývají různé vědní disciplíny a týmy odborníků po celém světě.

Filosofie se v souvislosti s kvalitou života a zdraví zamýšlí nad tím, co je v životě člověka dobré a co špatné. Tyto otázky prostupují dějinami filosofie od antiky až po současnost. Filosofické pojetí kvality života a zdraví je v dnešní české odborné literatuře zpracováno především Janem Sokolem, který mimo jiné poukazuje na problematiku moci a peněz v moderních společnostech.

Dnešní moderní doba je determinována několika specifiky. Předně, moderní společnosti jsou tak veliké a složité, že ztrácí na přehlednosti a svým účastníkům se už nejeví jako společnosti (Sokol, 2007). Natěsnání mnoha lidí ve velkoměstech, kde má každý pro sebe jen velmi malý prostor, vede k rozmělnění mezilidských vztahů a může vyvolat až agresivní chování (Lorenz, 1990). Dochází k nahrazení osobních vztahů vztahy neosobními. Dalším faktem je to, že městský způsob života, který je založen na směně a obchodu, podporuje mír a bezpečí, neboť vše co člověk potřebuje, si obstará ne násilím, ale směnou. Avšak tento životní způsob vede také ke stále větší individualizaci společnosti, protože produkty a služby, které ke svému modernímu způsobu života potřebujeme, si už nedokážeme zajistit s pomocí své rodiny či příbuzných, ale kupujeme je od cizích lidí. Tím dochází k oslabení rodinných vazeb, ale i sociálních vztahů. Velmi nežádoucím důsledkem moderní doby je to, že své občany vychovává k sobectví a učí je, že vše je měřitelné penězi, neboť i sama společnost je penězi řízena (Sokol, 2007).

Podněty ke kvalitě života a zdraví kromě Jana Sokola do filosofie přinesl i Jan Patočka, Ivo Možný, Erazim Kohák a Radim Palouš.

Záměrem mé bakalářské práce je zkoumat současný stav zde nastíněné problematiky, představit dílo Jana Sokola a srovnat s ním díla výše uvedených autorů.

1. Současný stav

1.1 Definice pojmu kvalita života

Pojem kvalita života je velice široký a nejednoznačný (Křížová, 2005, *Sociologické podmínky kvality života*). Balcar (2005) dokonce uvádí, že tento pojem musí být multidimenzionální, protože popisuje a hodnotí lidský život. V odborné literatuře se můžeme setkat s pojmy velmi podobnými jako je například „sociální pohoda“ (social well-being), „sociální blahobyt“ (social welfare) a „lidský rozvoj“ (human development), kdy všemi těmito termíny je myšleno jedno a totéž (Hnilicová, 2005).

Ačkoli tedy obsah tohoto pojmu není jednoznačný, v dnešní době se stále více používá pro hodnocení individuálního i kolektivního lidského života. Jak uvádí Křížová (2005, *Sociologické podmínky kvality života*), v odborné veřejnosti panuje shoda, že pojem kvalita života obsahuje tři hlavní oblasti: **fyzické prožívání, psychickou pohodu a sociální postavení jedince a jeho vztahy k druhým lidem**. Jinak řečeno, kvalitu života každého jednotlivce bychom měli zkoumat v rámci holistického pohledu na člověka a jeho třídimenzionálního bytí.

1.1 Vývoj pojmu kvalita života

Jak ve své práci z roku 1988 uvádí J. Bergsma a G. L. Engel, otázkou kvality života se lidé zabývali odedávna, neboť byli vždy schopní zamýšlet se a uvažovat o svém životě (Kebza, 2005). Dle Hnilicové (2005) byl samotný pojem kvalita života poprvé použit ve 20. letech 20. století v souvislosti s úvahami o ekonomickém vývoji a úloze státu v oblasti materiální podpory nižších společenských vrstev. V 60. letech se tento termín opět objevil, tentokrát na politickém poli v USA, kdy americký prezident Johnson prohlásil zlepšování kvality života Američanů za cíl své domácí politiky. Chtěl poukázat na to, že měřítkem společenského blaha není jen množství spotřebovaného zboží, ale také to, jak dobře se lidem za určitých podmínek žije. Začalo se totiž ukazovat to, co nikdo nepředpokládal, a sice že neustálý ekonomický růst nezajišťuje zvyšující se spokojenost lidí. Toto tvrzení se ukazuje jako pravdivé i v dnešní

společnosti (viz. dále **Sokol**). Podobně jako prezident Johnson, tak i německý politik W. Brandt v 70. letech založil program německé sociální demokracie na zlepšování kvality života svých spoluobčanů (Hnilicová, 2005).

Křížová však uvádí, že pojem kvalita života se do vědeckého povědomí dostal až v posledních desetiletích 20. století. Je ovšem pravdou, že o kvalitě života, jako o novém tématu v sociologii se ve svých dílech zmiňovali např. John Kenneth Galbraith (Společnost hojnosti) či David Riesman (Osamělý dav) již v 50. letech 20. století. Tito a další autoři vnímali kvalitu života jako něco protikladného ke konzumnímu způsobu života americké společnosti, která je charakterizována hojností až nadbytkem a chtěli, aby kvalita života zahrnovala něco víc, než jen materiální dimenzi lidského života (Křížová, 2005, *Kvalita života v kontextu všedního dne*).

1.2 Různá pojetí kvality života

V dnešní době se pojem kvalita života skloňuje velmi často, a to jak v odborných kruzích, tak v široké veřejnosti (Kučera, 2004). Jankovský dokonce uvádí, že naše liberální společnost, klade stále větší důraz na kvalitu života a už ne tolik na život samotný (Jankovský, 2003).

Studiem kvality života se dnes zabývají týmy odborníků na různých pracovištích po celém světě. Existuje dokonce řada mezinárodních (např. International Society for Quality of Life Research) či národních (Australian Centre on Quality of Life; Centre of Health Promotion, University Toronto) společností a center zabývajících se kvalitou života (Kučera, 2004).

Další text bude tedy krátce pojednávat o různých přístupech ke kvalitě života. Lze konstatovat, že všechny přístupy či pojetí kvality života obsahují jak subjektivní, tak objektivní dimenzi. Subjektivní kvalita života poukazuje na spokojenost se životem, zatímco objektivní kvalita života značí splnění požadavků týkajících se sociálních a materiálních podmínek života, sociálního statusu a fyzického zdraví (Hnilicová, 2005).

Kvalita života v medicíně

První definici kvality života předložila WHO (World Health Organization – Světová zdravotnická organizace) v roce 1993. Týkala se kvality života ve vztahu ke zdraví z hlediska vnímání lidí a jejich životního postavení v kulturních souvislostech a hodnotových systémů, v nichž lidé žijí, a ve vztahu k jejich cílům, očekáváním, zájmům, starostem a obavám. Do kvality života se promítají především tyto úrovně: osobní pohoda (well-being), schopnost postarat se o sebe (sebeobsluha), mobilita a schopnost ovlivnit vývoj vlastního života. V oblasti medicíny bylo postupně vytvořeno několik škál hodnotících kvalitu života např. v souvislosti s úrovní sebeobslužnosti (např. Barthelův index), se zvládáním každodenních situací či s hodnocením vlastního zdraví (Kebza, 2005). Jak uvádí Slováček (2004), dále se kvalita života ve zdravotnictví může měřit pomocí ekvivalentu počtu let plného zdraví (HYE – health years equivalent) nebo se posuzuje, jaká je kvalita života ve vztahu ke zdraví (HRQoL – health related quality of life).

Kvalita života v Centru pro podporu zdraví v Torontu

Centrum pro podporu zdraví při Univerzitě v Torontu (Centre of Health Promotion, University of Toronto) definuje kvalitu života jako stupeň, ve kterém jedinec využívá důležité možnosti svého života. Přičemž možnosti každého člověka vyplývají z příležitostí a omezení, které člověk v životě má. Odborníci z Centra pro podporu zdraví uvádějí tři hlavní životní oblasti, které ovlivňují kvalitu života (viz. Příloha č. 1):

- **Bytí** (being – who is one) je souhrnem charakteristik každého člověka. Tato složka má tři podoblasti: *fyzické bytí, psychologické bytí a spirituální bytí*.
- **Přilnutí** (belonging – napojení na vlastní prostředí) má také tři podoblasti: *fyzické přilnutí, užší sociální přilnutí (k rodině, přátelům), přilnutí k širšímu prostředí – komunitě*.

- **Realizace** (becoming – dosahování osobních cílů, nadějí a aspirací) se skládá: z *praktického uskutečňování* (placená práce, zájmové aktivity, péče o zdraví...), z *relaxačních aktivit*, z *uskutečňování růstu*.

Míra kvality života ve výše uvedených doménách a subdoménách je podmíněna jednak jejich důležitostí pro jedince a jednak jejich využíváním (Hnilicová, 2005).

Kvalita života v makrorovině, mezorovině a personální rovině

G. L. Engel a J. Bergsma v roce 1988 rozdělili kvalitu života do třech hierarchických rovin, které podrobili dalšímu zkoumání.

V **makrorovině** se jedná o otázky kvality života velkých celků, např. země či kontinentu. Tato rovina je podle autorů nejdůležitější, protože se zde jedná o nejhlubší zamyšlení nad kvalitou života, o absolutní smysl života. V **mezorovině** jde především o otázky kvality života v souvislosti s tzv. malými sociálními skupinami (např. nemocnice, domov pro seniory apod.), kde se zkoumají vzájemné vztahy mezi lidmi, uspokojování základních potřeb každého člena společnosti či respekt k morální hodnotě života člověka. **Personální rovina** není nic jiného než život člověka. Při hodnocení kvality života zde jde o subjektivní hodnocení zdravotního stavu, spokojenosti, štěstí apod. Dle autorů je tedy velmi důležité - pokud mluvíme o kvalitě života - uvědomit si, o kterou rovinu nám jde (Petr, 2004).

Kvalita života v psychologii

S pojmem kvalita života je velmi často spojován pojem spadající do psychologie – **osobní pohoda** (well-being). Jedná se o dlouhodobý emoční stav, do kterého se především promítá spokojenost člověka s jeho životem. Osobní pohoda je hodnocením kvality života jako celku, a proto je nutné, aby byla chápána a měřena pomocí kognitivních složek (životní spokojenost, morálka ve smyslu mravních zásad) a složek emočních (pozitivní a negativní emoce).

Dle Ryffové a Keyesové (1995) obsahuje osobní pohoda šest dimenzí: sebezpřijetí, pozitivní vztahy s druhými, autonomii, zvládnání životního prostředí, smysl života a osobní rozvoj (Kebza, Šolcová 2004).

Kvalita života v sociologii

Sociologové se shodují, že pojem kvalita života je sociokulturně determinován a obsahuje mnoho proměnných. Ty můžeme rozdělit do dvou větších skupin. **Mikrosociální aspekty**, které vypovídají o vztahu jedince a malé sociální skupiny a **aspekty obecnějšího rázu**, které pojednávají o tom, jaký vztah má jedinec k velké sociální skupině (Křížová, 2005, *Sociologické podmínky kvality života*). Významnou sociologickou organizací zabývající se kvalitou života je **Mezinárodní společnost pro studium kvality života** (International Society for Quality of Life Studies), která kvalitu života chápe jako produkt souhry sociálních, zdravotních, ekonomických a environmentálních podmínek, ovlivňujících rozvoj lidí (Hnilicová, 2005).

1.2.1 Filosofické pojetí kvality života

Filosofie se v souvislosti s kvalitou života zabývá otázkami „dobrého“ v protikladu k „špatnému“ životu. S těmito otázkami se setkáváme již v období antiky, kde byl výrazným směrem **hédonismus** (*hedoné* – slast, štěstí). Aristipos z Kyrény, Sokratův žák, zformuloval pravidlo, že dobře a šťastně žije ten, kdo si co nejvíce užívá slastí, které přichází smysly. Hédonismu byla velmi podobná **Epikurova škola**, která taktéž zdůrazňovala pocit slasti, avšak vycházející z klidu (Křivohlavý, 2004).

Také Aristotelés se zabýval kvalitou života, resp. osobní pohodou (well-being). Jeho pojem blaženost, neboli **eudaimónia** je pro člověka nejvyšším dobrem, které lze uskutečnit lidským jednáním. K tomu, abychom byli blažení, nám ale podle Aristotela nestačí jen rozum a dosažený pocit štěstí či radosti. Blaženost je totiž více než štěstí (*eutuchía*), které někdy závisí jen na náhodě, je to především mravní dokonalost. Blaženosti tedy dosáhneme jen uskutečňováním (*entelechia*) a každodenním naplňováním ctnosti (Kebza, Šolcová, 2004).

V dalším vývoji se tím co je dobré a tedy i kvalitní zabýval **utilitarismus**. Zakladatel Jeremy Bentham uváděl, že potěšení či radost je jedinou pravou hodnotou a utrpení nebo také bolest je vnitřním zlem. Všechna ostatní dobra a zla vychází z těchto dvou (Pojman, 1993). I další představitelé utilitarismu, David Hume a Thomas Hobbes,

zkoumali to, co je dobré z hlediska následků a hodnotili užitečnost určitého konání. Také je zajímalo štěstí nejen individua, ale i kolektivu.

Výše uvedená pojetí kvality života ve filosofii vychází ze smyslově dané zkušenosti, tedy z empirie. Existují však ještě další, odlišná pojetí, která vychází z rozumu. Hlavním představitelem tohoto směru se vedle Sokrata stal **Emanuel Kant**. Ten odlišil vnímání od kognitivní činnosti – myšlení. Myšlení vyzdvihoval jako pro člověka specifické, protože myšlení (rozum) překračuje smysly (vnímáním) danou rovinu poznání. Z toho vyplývá, že člověk není jen empirickou, tedy zážitky definovanou bytostí, ale především je bytostí myslící. Rovina rozumová tedy transcenduje rovinu empirickou, a Kant ji chápal jako oblast duchovní. V souvislosti s tím pak hovořil i o duši, ze které pramení určité principy, které řídí naše jednání. Tyto principy mohou být dobré či špatné a mohou tedy vést k dobrému nebo špatnému životu. Kant rozlišoval dvě roviny rozumových momentů: maxima a kategorický imperativ (Křivohlavý, 2004). *Maxima* jsou subjektivní praktické zásady, které platí pro vlastní vůli, např. mé rozhodnutí nepít alkohol platí jen pro mne (Odehnal, 2002). Těmito zásadami se v životě řídíme protože vycházejí jednak z vlastní zkušenosti a jednak z toho, co jsme přijali od druhých lidí či kultury v níž žijeme za své. Každý člověk má svá maxima, ať už si je uvědomuje či jsou hluboce skryta v jeho vědomí. Nad našimi maximy je však něco víc – *kategorický imperativ*. Ten má na rozdíl od maxim, čistě obecný, formální charakter. Jedná se o kritérium, kterým posuzujeme naše maxima, jde tedy o jádro morální motivace. Kategorický imperativ by podle Kanta měl platit pro jakékoli lidské jednání, stejně jako gravitace platí pro všechny předměty. Kant tedy říká, že pokud se budu chovat a jednat v rámci kategorického imperativu, bude mi jako člověku dobře.

V podobném duchu se nese i **křesťanské pojetí**. Křesťanský příkaz nezištné lásky, respekt všech lidí, bezpodmínečné odpouštění, je v podstatě velmi podobný Kantovu kategorickému imperativu (Křivohlavý, 2004).

S kvalitou života úzce souvisí též pojem *smysl života*. Ten byl do moderního lékařství, psychologie a zejména psychoterapie uveden **Viktorem E. Franklem** a stal se základním východiskem v přístupu k lidským problémům v rámci logoterapie

a existenciální analýzy. Frankl považoval „vůli ke smyslu“ za hlavní motivační sílu, díky níž se člověk v životě snaží něčeho dosáhnout a někam směřovat. Pokud člověk ve svém životě tuto vůli ke smyslu nenalézá, podřizuje své cíle sebestředným motivům, a uchyluje se k substitutům, jako jsou „vůle ke slasti“ či „vůle k moci“ (Balcar, 2005).

V současné době se filosofickému pojetí kvality života a zdraví v české literatuře věnuje především **Jan Sokol**.

1.3 Kvalita života a zdraví v díle Jana Sokola

V předcházejícím textu byl definován pojem kvalita života, shrnut jeho vývoj a vymezeno jeho místo v různých vědních disciplínách a institucích. Dále si tato práce klade za cíl představit život a dílo Jana Sokola. Především pak knihy *Filosofická antropologie* z roku 2002 a *Moc, peníze a právo* z roku 2007, ve kterých hovoří o člověku jako osobě a o kvalitě života a zdraví z hlediska moci a peněz.

1.3.1 Život a dílo Jana Sokola

Jan Sokol se narodil 18. 4. 1936 v Praze. Vyučil se zlatníkem, a v roce 1958 složil maturitní zkoušku. V roce 1963 začal studium matematiky na Matematicko – fyzikální fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1964 až 1990 pracoval jako vědecký pracovník a programátor ve Výzkumném Ústavu Matematických strojů. V letech 1990 až 1992 byl poslancem Federálního shromáždění za Občanské fórum, místopředsdou Sněmovny národů a předsdou parlamentní delegace v Evropském parlamentu. V roce 1996 kandidoval do Senátu za KDU – ČSL, od roku 1997 byl poradcem ministerstva školství. Od ledna do července roku 1998 byl ministrem školství ČR a v roce 2003 se stal koaličním kandidátem na post prezidenta republiky.

Od roku 1991 přednáší filosofii, religionistiku a antropologii na Filosofické fakultě a Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a od roku 2000 působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, kde byl v letech 2000 – 2007 zároveň děkanem. V roce 1993 obhájil diplomovou práci na téma *Člověk a svět očima bible*, v roce 1994 získal titul CSc. za práci *Mistr Eckhart a středověká mystika* a o rok později titul doktora prací *Malá filosofie člověka*. V roce 1997 byl jmenován docentem filosofie

(*Čas a rytmus*), v roce 2000 profesorem (obor „Filosofie výchovy“). Spolupracoval také na ekumenickém překladu Bible, přeložil řadu filosofických knih. V současné době se zabývá především filosofickou antropologií, antropologií institucí a dějinami náboženství a přednáší kurzy „Moc, peníze a právo“, „Člověk jako osoba“ a „Člověk a náboženství“. Často také přednáší v cizině především evropská a filosofická témata. V zimním semestru akademického roku 2008/2009 např. na Harvard University. Je členem předsednictva Grantové agentury ČR a několika vědeckých rad (Sokol, *Životopis*).

1.3.2 Člověk jako osoba

Jak jsme se dozvěděli v předcházejícím textu, kvalita života se zkoumá jak u jednotlivce, tak u kolektivu. Je tudíž velmi důležité podívat se na to, jak Sokol z antropologického a filosofického hlediska vymezuje člověka jako osobu. V běžném životě často zaměňujeme pojmy člověk a osoba a lze tvrdit, že většina z nás ani nevnímá rozdíl mezi těmito dvěma pojmy. Antická filosofie a náboženství hovoří o *duši* (psyché, anima) a *duchu* (pneuma, spiritus). Tyto pojmy souvisí s dechem či dýcháním, tedy s tím, co odlišuje živé od mrtvých, což dokládá fakt, že v této době ještě nebyl kladen důraz na jedinečnost či individualitu. Postupem času, jak se rozvíjely městské společnosti, které byly individualizované, došlo se k názoru, že duše je jedinečnou, nehmotnou a tedy i nesmrtelnou součástí člověka, která ho vede a řídí jeho rozumné jednání. Když poté křesťanští teologové ve 3. a 4. století hledali výraz pro jedinečnou bytost, božskou osobu, dali slovu osoba nový obsah bytosti, která je schopná jedinečného a trvalého vztahu.

Ve starověku se představa duše více mění a především se osamostatňuje, takže se na těle stává téměř nezávislou. V novověku pak už filosofové mluví o osobě, která není totožná s tělem ani na něm není závislá. Pojem osoba (*persona*) také vyjadřuje fakt, že člověk je člověkem jen skrze druhé, s kterými je v osobním vztahu. Jinak řečeno osoba vzniká, roste i žije jen ve vztazích a díky vztahům s druhými lidmi.

Téma lidské osoby se však ve filosofii, ale i v psychologii objevuje především v posledním století. Ne snad, že by dříve lidé nebyli osobami, ale zřejmě si to

neuvědomovali nebo o tom ani nevěděli. Podle Sokola si lidé svou osobu začínají uvědomovat a mluvit o ní právě teď, v moderní době, kdy je *značně ohrožena*.

Toto ohrožení plyne z několika faktů, které charakterizují soudobou společnost. Především je to vznik masových společností, které jsou velmi složité, a přibývá v nich vztahů neosobních. Je jasné, že tyto jsou důležité např. v institucích, kde jsou zárukou rovného přístupu. Chybou ale je, že neosobních vztahů ve společnosti tak výrazně přibývá, že nahrazují vztahy osobní. Zde tedy vidíme, jak je člověk jako osoba značně ohrožen, neboť jak bylo již uvedeno výše, osoba vzniká, roste a žije tam, kde jsou osobní vztahy. Tuto hrozbu si však společnost začala uvědomovat až příliš pozdě, v době, kdy oslabené osobnosti začali využívat různí diktátoři. Tak se stalo, že Židé či vězni v sovětských lágrech, předtím, než byli zabiti, byli zbaveni své lidské osoby. Byli ostříhání, oblečeni do jednotných uniforem a bylo jim přiděleno číslo, které plně nahrazovalo jejich jméno.

Osoba je však v ohrožení ještě z jiné strany. V době bezmezné víry ve vědu v 19. a 20. století panoval všeobecný názor, že skutečné je pouze to, co je opakovatelné a měřitelné. To co nebylo vidět a nešlo změřit, věda zařadila do kategorie přeludů, snů či pověr. Do této kategorie tudíž patřila i osoba. Ačkoli už dnes podobné názory společnost nezastává, přece jen zde něco z tohoto vědeckého postoje zbylo (Sokol, 2002).

1.3.3 Člověk v moderní společnosti

Moderní společnosti jsou veliké, velmi komplikované a také nepřehledné, takže nám už ani nepřipadá, že v nějaké společnosti žijeme. Člověk žijící ve velkoměstě denně potkává anonymní masy cizích lidí a má tady jen několik přátel či kolegů z práce. Připadá si osamělý, ztracený a vydaný napospas neznámým neosobním silám. Stejně tyto pocity „obyčejného člověka“ popsal už Franz Kafka (Sokol, 2007). Se životem ve velkých masových společnostech souvisí i masové chování lidí, které svědčí o určitém oslabení osoby. Člověk se totiž v takto obrovské společnosti bojí jednat sám za sebe a řídí se jednáním a chováním ostatních, což je nebezpečné (Sokol, 2002).

Na druhou stranu ale Sokol uvádí, že náš život je bezpečnější a pohodlnější než kdykoli předtím. Průměrná délka života vzrůstá, stejně jako se neustále zvyšuje kvalita zdravotní péče a služby, takže o naše zdraví a potřeby je postaráno výborně. Tyto potřeby si zajišťujeme díky stále většímu počtu hypermarketů, kde všechno funguje neosobně a bez problémů a díky penězům, které náš svět mění, aniž si to řádně uvědomujeme.

Je pravdou, že existencialismus se v druhé polovině 20. století stal vlastně odpovědí na tento systém hladkého fungování a s tím související pocit osamělé ztracenosti. Tento systém se stal jakýmsi nepřítelem, proti němuž je třeba bojovat. Ovšem na konci 20. století a na začátku nového tisíciletí je opak pravdou. Fungování systému se ještě více zdokonalilo a tak několika stovkám milionů lidí v bohatých společnostech umožnilo žít konzumní život, který je pro ně velmi příjemný, takže by ho za nic na světě nevyměnili. Lidé v tzv. třetích zemích světa, jejichž společnosti nefungují tak hladce, žádají o rozvojovou pomoc a touží se alespoň přiblížit bohatým společnostem.

Souhrnem tedy můžeme říci, že hlavními charakteristikami soudobé moderní společnosti jsou *prudký růst světové populace, prodloužení průměrné délky života a schopnost poskytnout velké mase lidí uspokojivé, většinou až přepychové životní podmínky*. Ovšem vše má své pro a proti. Proto můžeme tyto, na první pohled kladné charakteristiky, podle Sokola chápat i jako záporné. Kvůli vzrůstajícímu počtu narozených může Země hrozit přelidnění. Prodloužení průměrné délky života znamená stárnutí populací a téměř neomezené možnosti lidí ohrožují rovnováhu planety. Z výše uvedeného by se tedy mohlo zdát, že Sokol bezvýhradně kritizuje moderní společnost, ovšem také uvádí několik faktů na její obhajobu. Za prvé uvádí, že moderní společnost dokáže výborně využívat lidské kreativity, především díky své otevřenosti a pružnosti. I když se tato lidská vlastnost projevuje například v ovládnutí světa či hromadění moci a prostředků. Za další říká, že v moderních stamilionových společnostech by se nemělo stát to, co jsme zažili ve 20. století. A sice nacismus a komunismus. Nelze to proto, že moderní společnosti jsou příliš veliké a mají příliš velkou moc na to, aby mohly „jednat jako jeden muž“ (Sokol, 2007).

1.3.4 Kvalita života a zdraví z hlediska moci a peněz

Následující kapitoly bakalářské práce jsou zaměřeny na problematiku moci a peněz z hlediska kvality života a zdraví nejen jednotlivce, ale především celé společnosti.

1.3.4.1 Moc

Podle Sokola si pod pojmem moc můžeme představit několik věcí. **Max Weber**, ji například chápe jako *schopnost prosadit svou vůli, většinou i přes odpor druhých*. To znamená, že moc představuje druhou stranu aktivní lidské svobody a z toho vyplývá, že moc patří ke každému člověku a snad i ke každému živému organismu. Jestliže Weber říká, že moc lze prosazovat i proti vůli, či přes odpor druhých, ukazuje se nám tím největší problém moci. Pokud se setkají dva lidé, kteří mají moc, hrozí, že se dostanou do konfliktu. Ten pak může vyústit v násilí. Moc je tedy v podstatě předem daný konflikt. Proto se různí myslitelé už odedávna zabývali tím, jak toto nebezpečí odstranit či alespoň omezit. Mysleli si, že těmto násilným konfliktům lze předejít, pouze pokud je společnost dobře zorganizovaná. Například Jean Bodin, Thomas Hobbes či John Rawls tvrdili, že bez smluvního uspořádání společnosti („společenské smlouvy“) musí i v lidské společnosti nutně vypuknout anarchie.

Mnohé z lidské společnosti můžeme pochopit, pokud se podíváme do zvířecí říše. Jako se v lidském světě mluví o společenském uspořádání, ve světě zvířat etologové hovoří o „*sociální hierarchii*“ či o „*klovacím řádu*“. Pokud například vzplane konflikt mezi slepicemi na dvorku, okamžitě se vyřeší tím, že jedna naznačí klofnutí a druhá ustoupí. Opravdu násilných a tudíž nebezpečných konfliktů se mezi nimi odehraje velmi málo. Je to dáno tím, že každý živý tvor má dvě, pro něj velmi důležité, vlastnosti. Jednak je schopen rozlišovat mezi ostatními příslušníky svého společenství a jednak si pamatuje výsledky předcházejících střetnutí. V ustáleném společenství se tudíž pro každého rozdělí ti ostatní na tři skupiny. Ti, kterým ustoupí sám, ti, kteří ustoupí jemu a ti, s kterými je výsledek střetu nejistý.

„Klovací řád“ je v podstatě alternativou společenského řádu a platí tedy i pro společnosti lidské, ovšem jen v té nejzákladnější formě. Spíše představuje jakousi nouzovou formu organizace společnosti, kterou lidé využívají jen tam, kde skutečný řád či společenství přestalo dočasně fungovat. Tento fenomén tedy dokazuje to, že ani zhroucení společenského řádu nemůže vést k anarchii či k „válce všech proti všem“. Fenomén klovacího řádu v lidské společnosti najdeme například v kasárnách po odchodu důstojníků či ve školní třídě, kterou opustila paní učitelka. Obě tyto skupiny jsou uměle vytvořené a tak se nejprve musí „rozklouvat“, až poté se mohou určit „mocenské“ poměry v kasárnách či ve třídě. V obou těchto případech se vlastně jedná o šikanu. Dalším příkladem fenoménu klovacího řádu je politická revoluce, kde jde o zrušení dosavadního mocenského uspořádání a zavedení uspořádání nového. Než se tak ale stane, určitou dobu dochází k „rozklouvání“.

V lidské společnosti ale především najdeme vzájemnou podporu, spolupráci a vytrvalou snahu o omezení násilí. Hlavní společenské instituce, jako je rodina, majetek, panství, peníze či právo vznikly právě ze snahy o zajištění života, bezpečí a míru. Výkon moci nemusí být vždy násilný (donucení, hrozba – *vis a tergo*), ale může využívat schopnosti všech živých tvorů za něčím jít (vábení, lákání apod. – *vis a fronte*). Zde tedy vidíme význam darů, hostiny ale také směny (Sokol, 2007).

1.3.4.2 Peníze

Výrok, že moderní společnosti jsou řízeny penězi, může dle Sokola vypadat přehnaně. Sokol na celou problematiku nahlíží z několika hledisek.

V dávných dobách se peníze používaly jako náhradní obětiny, později jako prostředek směny. Avšak peníze, směna a obchod, jehož jsou peníze nástrojem, vyvolaly postupem času veliké změny v lidském životním způsobu a v uspořádání společností. Tam, kde byl mír, bezpečí a prosperita, pozemkový majetek začal být nahrazován peněžním bohatstvím a tím došlo k ohrožení rodových pozic. Již různé římské reformy (např. Solonova) uznaly rovnoprávnost mezi pozemkovým a peněžním majetkem. Po celá tisíciletí byly zemědělské společnosti stabilizovány právě principem pozemkového vlastnictví jako jediného zdroje bohatství a prestiže.

Ovšem tento princip musel časem ustoupit městskému bohatství, obchodu a penězům. Důvod tohoto znali už antičtí myslitelé (např. výše zmiňovaný Solon), kteří tvrdili že, „peníze nemají hranice“. Jakmile je tedy půda využita a obdělávána, dojde k omezení pozemkového majetku a ten se dá už jen rozšiřovat vnějšími výboji či kolonizací. Naopak zdroje bohatství, které vzniká výrobou a obchodem, závisejí na podnikavosti a vynalézavosti lidí, a jsou tudíž téměř neomezené. Půda se tedy stává předmětem prodeje a koupě, to znamená, že se dá ohodnotit penězi a vysoké postavení vlastníků půdy se snižuje. Touto proměnou si evropská společnost prošla jak ve starověku, tak ve středověku.

Městský způsob života, který byl založen na obchodu a penězích a který umocnil svobodu volby, se velmi rychle rozšiřoval. Člověku se zalíbilo, že se může zbavit závislosti na rodině, statku, půdě, nebo vrchnosti, protože si své potřeby kupuje. Rozvoj směny totiž každému nabízí mnoho nových příležitostí k obživě. V moderní společnosti v podstatě stačí, aby několik málo procent obyvatel obdělávalo půdu a produkovalo tak potraviny pro všechny ostatní. Devadesát pět procent obyvatel se tak může živit třeba výrobou, obchodem či službami. Díky tomu, že ne všichni obyvatelé obdělávají půdu, byl možný demografický vývoj posledních dvou staletí. Protože „společnost řízená penězi“ je jediná forma uspořádání, umožňuje pokojné žití společnosti.

Tento způsob života přinesl další společenské změny. Velmi důležité je to, že život založený na směně podporuje mír a bezpečí, protože to, co člověk ke svému životu potřebuje, si neobstarává násilím, ale směnou. Většina lidí tedy nastupuje do zaměstnání a v důsledku toho dochází ke stále větší individualizaci společnosti. Rodina byla totiž v zemědělských společnostech nejlepší možnou formou hospodaření. Jakmile, však stále více lidí vstupuje do zaměstnání, žít mimo rodinu je často výhodnější či pohodlnější, a tak lidé žijí často v osamění. Ačkoli je člověk tvor velmi společenský a rodinu i přátele potřebuje, není na nich závislý z hlediska obživy; vystačí si totiž s penězi.

Rodinné vazby a zároveň ostatní lidské vztahy jsou tedy velmi oslabeny městským způsobem života. Produkty a služby, jež ke svému modernímu způsobu života potřebujeme a které si nedokážeme opatřit sami ani s pomocí své rodiny, si

kupujeme od cizích lidí. Například nevíme, kdo nám peče housky či šije šaty. Směna se tedy stává velmi neosobní. Peníze společnost zároveň velmi individualizují a nahrazují dědičné stavovské hierarchie a privilegia rozvrstvením společnosti podle bohatství. Společně se stále větším prosazováním peněz je ve společnosti kladen důraz na společenskou rovnost jednotlivců, svobodu pohybu a podnikání. Ochrannou funkci rodové šlechty postupně přebírá stát a časem zanikají i jiná stavovská privilegia (např. cechovní, měšťanské) ku prospěchu rovných příležitostí. Úspěch se již tudíž neměří dle společenského postavení, ale je orientován pouze na výkon, nabídku a poptávku, to znamená na soutěž. Tedy ve společnosti, kde se hodnotí jen výsledky a výkony, dochází k tomu, že se uplatní či vyniknou i ti jedinci, kteří by dříve neměli šanci, a využívají se i ty lidské zdroje, jež by se dříve nevyužily. Na výkonnost je kladen velký důraz v soutěži a hospodářském životě na trhu, kde se dá vše ohodnotit penězi. Tímto dochází k tomu, že se ideální model trhu, kde je soutěž dokonale objektivní, pomalu vměšuje i do dalších oblastí a vzniká například trh práce, trh bydlení či trh myšlenek.

Jedním z dalších specifíků moderní doby je to, že složité společnosti, jsou založeny na stále jemnější dělbě činností a stále častějších směnách, což vede k tomu, že se člověk ke svému cíli dostává stále obtížněji a složitěji. Řetězce prostředků, jimiž se jedinec ke svému cíli chce dostat, jsou často tak dlouhé, že se jedinec soustředí na nejbližší krok, až se mu původní cíl úplně ztratí, či na něj zapomene. To vede k tomu, že člověk pak těžko zvažuje a posuzuje, co má vlastně smysl, co čemu škodí či prospívá apod. Podobně tomu tak je například v různých institucích, firmách či vládách, jejichž fungování je stále složitější a tudíž stále neprůhlednější, takže se laikovi často zdá, že jednotlivé kroky jsou absurdní.

Dále Sokol uvádí, že peníze úzce souvisí s mocí, dokonce i s mocí politickou, a jsou zároveň jejím prostředkem. Toto tvrzení dosvědčuje jev zvaný *korupce*, který se v menší či větší míře ve společnostech vyskytuje. Často se velmi těžko definuje, zda se jedná či nejedná o korupci, protože pokud jde člověku o jeho vlastní zájmy, je až neuvěřitelně vynalézavý. Všechny formy a druhy korupce však mají jeden společný znak: korupční jednání se tají a k penězům, které byly takto získány, se nikdo nehlásí.

Převaha hodnocení penězi nad všemi ostatními hodnotami vede k dalším nežádoucím důsledkům. Jedním z těchto důsledků čistě peněžního řízení hospodářství je spontánní výběr odvětví a oborů. Když se totiž podnikatelé snaží získat bankovní úvěr a přitom mezi sebou soutěží, banky dávají přednost investicím s vysokou mírou zisku a s menší mírou rizika. Takže se může stát, že banky investují například do kasin s vysokými zisky, zatímco v zemědělství, budou finanční prostředky chybět, neboť v zemědělství je zisk nižší a návratnost delší. Liberální státy se tomuto snaží zabránit tím, že poskytují různé zvýhodněné úvěry či zřizují zvláštní fondy, protože si uvědomují, že zemědělství není jen produkce, ale také udržování kulturní, obydlené krajiny.

Dalším nežádoucím, možná až nebezpečným důsledkem je, že moderní společnosti vychovávají své občany k sobectví, čímž vzniká nový typ člověka, takzvaný **homo oeconomicus**. To je člověk, který vše měří jen penězi, a když něco dělá, vždy se ptá, co „z toho bude mít“. Někteří ekonomové toto chování považují za zcela racionální a normální, kulturní antropologové i evoluční biologové nikoli. Ti totiž uvádějí, že lidský druh je právě tak úspěšný, především díky vzájemné solidaritě a spolupráci. Z jejich pohledu je racionální spíše zmiňovaná spolupráce a ne sobecké jednání či soutěž. I peníze a soutěž musí předpokládat, že společnost drží pohromadě pozitivní vztahy, solidarita a důvěra (Sokol, 2007). Sokol dále mluví o „paradoxu peněz“, který spočívá v tom, že „peníze fungují tím lépe, čím úplněji regulují směnu a tedy i moc jednotlivců-jednoduše řečeno, čím více různých věcí je na prodej-, na druhé straně ale fungují jen tam, kde určité věci na prodej v žádném případě nejsou: peníze samy, policista, starosta, soudce nebo zákonodárce“ (Sokol, 2007, str. 141).

Závěrem velmi důležitá Sokolova myšlenka: moderní společnost, která je, jak bylo již několikrát výše zmíněno, založena na směně a dělbě činností dovolila neobyčejný demografický růst a prodloužení střední délky života po celém světě. Lidem v bohatších zemích světa umožnila žít pohodlný a bezpečný život. Přesto všechno se ale ve 20. století odehrály dvě světové války, lidé zažili totalitní režimy a jiné další hrůzy. Tyto události by v žádné jiné době patrně nebyly možné, už jen proto, že moc se nedala tak dobře koncentrovat a mobilizovat jako v soudobých společnostech (Sokol, 2007).

1.4 Příspěvky dalších českých autorů k filosofii kvality života a zdraví

Filosofické pojetí kvality života a zdraví je v české literatuře zpracováno především Janem Sokolem. Další podněty však přinesl například Jan Patočka, Ivo Možný, Erazim Kohák či Radim Palouš. V následujícím textu bude těmto autorům věnována krátká pozornost.

1.4.1 Jan Patočka

Pro poukázání na problematiku filosofie kvality života a zdraví v díle Jana Patočky, bylo vybráno dílo *Kacířské eseje o filosofii dějin*. V eseji *Války 20. století a 20. století jako válka* Patočka, stejně jako Sokol, poukazuje na problematiku moci a smysluplnosti života, v Patočkově případě, smyslu života ve válce. Uvádí, že obecnou ideou První světové války bylo mínění, že objektivní smysl světa a věcí neexistuje, a že díky síle a moci dojde k uskutečnění tohoto smyslu v okruhu, který je přístupný lidskému dosahu. Dle Patočky byla První světová válka zásadní událostí v dějinách 20. století a ovlivnila celý jeho další průběh. Především ukázala, že ve světě je spoustu nahromaděné energie, která se musí uvolnit válkou. Na otázku proč tomu tak je, si Patočka odpovídá, že válka je nejintenzivnější prostředek rychlého uvolnění nahromaděných sil.

Dále Patočka v této eseji uvádí popis frontové zkušenosti, tak jak ji definovali Ernst Jünger a Pierre Teilhard de Chardin. Oba zdůrazňují otřes frontou, který pro člověka nepředstavuje pouze okamžité trauma, avšak natrvalo mění jeho lidskou existenci a navždy ho poznamenává. Dalším znakem frontové zkušenosti je přes všechny hrůzy války jakýsi záhadně pozitivní prožitek. Jedná se o pocit smysluplnosti, který lze však obtížně vyjádřit, ale který může v člověku fronty přetrvat dlouhá léta. Má své fáze a různé stupně hloubky, které hrají důležitou roli v dalších dějinách. Snad nejdůležitější fází je ta první, kterou jen málokdo překoná. Jedná se o prožitek nesmyslnosti a nesnesitelné hrůzy. V této fázi si člověk fronty uvědomuje, že smysl má jen zničení světa, který plodí toto zlo. A právě v tomto okamžiku se rodí fenomén boje za mír a dochází k osmyslení nové války, války proti válce (Patočka, 1990).

1.4.2 Ivo Možný

Jak již bylo řečeno výše, Sokol uvádí, že v dnešní společnosti, vlivem městského způsobu života jsou oslabeny jak rodinné vazby, tak ostatní lidské vztahy. K tématu rodiny a lidských vztahů se vyjadřuje sociolog Ivo Možný ve svých knihách ***Rodina a společnost a Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života***. Česká rodina se, dle Možného, stejně jako rodina západní civilizace v posledních desetiletích výrazně proměnila. Odchýlila se od modelu, který byl v Evropě ustálen po tisíciletí od doby, kdy se ve jménu křesťanství rozšířila monogamie, a došlo k zakázání mimomanželského sexu. Tuto změnu podnítilo několik vynálezů a také zraní společnosti. Za nejvýznamnější vynález můžeme považovat spolehlivou antikoncepci. Jejím využíváním se člověk vymkl z rukou přírodě tím, že oddělil reprodukci od sexuální slasti. Další významnou změnou je bezesporu to, že dochází ke smazávání rozdílu mezi tradiční mužskou a ženskou rolí. Díky společenským změnám, které otevřely ženám nové možnosti především ve smyslu vystoupení ze světa rodiny do širší společnosti, dochází k úpadku rodinného života a poklesu porodnosti pod míru prosté reprodukce (Možný, 2002). Také dnešní způsob života, v němž je kladen důraz na neustálé zvyšování životní úrovně, což znamená vyšší a vyšší spotřebu, nutí ženu stále více pracovat, protože jeden příjem v rodině nestačí.

V naší industrializované společnosti ovšem došlo i k proměně manželství. Stala se z něj smlouva na dobu neurčitou, kterou lze kdykoli vypovědět. Co ovšem nelze vypovědět či zrušit je vztah rodičovský. Děti jsou proto v soudobé společnosti považovány za „něco“, co brzdí či brání individualizaci, což dokládá i fakt vzrůstajícího počtu dobrovolně bezdětných párů (Možný, 2006).

1.4.3 Erazim Kohák

Dalším filosofem, který se, podobně jako Sokol, vyjadřuje ke kvalitě života a zdraví, a ke smysluplnosti života, je Erazim Kohák. Ve své knize ***Člověk, dobro a zlo: o smyslu života v zrcadle dějin*** za moderní věk považuje období zhruba od druhé poloviny devatenáctého století až po současnost. Dále Kohák uvádí, že pro moderní věk

jsou úvahy o cíli a smyslu života typické. Podobně jako Sokol, Erazim Kohák uvažuje o moderním věku jako o věku, jehož heslem je konzum a růst konzumu. Úspěšnost či neúspěšnost dané společnosti měříme podle toho, jak rychle dokáže zajistit ekonomický růst.

Základ této orientace Kohák spatřuje již v osmnáctém století, kdy zavládla představa, že smyslem lidského života je štěstí, kterého člověk může dosáhnout na tomto světě, má na něj právo a musí o něj usilovat. Osmnácté století štěstí definovalo jako nepřímou konsekvenci úsilí o konzum. Sám majetek neznamena štěstí, ale štěstí je přidáno těm, kteří majetku nabudou.

Devatenácté století věřilo, že štěstí není průvodním jevem majetku, ale jeho získávání. Vlastnění nějakého majetku neznamena štěstí. Člověk je šťastný v okamžiku, kdy získává něco nového. Tato myšlenka se přenesla do dvacátého století.

Jeho heslem bylo *získávat stále více* a hlavní zásadou bylo *zajistit stálou expanzi*. V tomto Kohák spatřuje esenciální problém moderního věku. Nekonečná expanze v konečném světě musí totiž nutně vést ke katastrofě (především ekologické, ale i sociální). Dle Koháka nám však zůstává určitá naděje, ovšem pokud jsme si ochotni toto všechno uvědomit a změnit směr svého konání. Tato změna spočívá v tom, že se staneme odpovědnými, a to především za přírodu. Odedávna se totiž člověk na přírodu spoléhal a byl na ní závislý. Lidé vždy věřili, že příroda je nekonečná, spravedlivá a milosrdná (stejně jako Bůh). Věřili také, že ji bude vždy víc než dokáží zpusťit a zničit. Ve dvacátém století se ovšem opak stal pravdou. Při dnešní neustále vzrůstající spotřebě, přírodu spotřebováváme a znečišťujeme rychleji, než se stačí obnovovat. To znamená, že v současnosti se na přírodu již nemůžeme spolehnout. Příroda se totiž stala závislá na nás a my musíme převzít tu velkou tíhu odpovědnosti (Kohák, 1993).

1.4.4 Radim Palouš

Radim Palouš se ve své knize *Čas výchovy*, podobně jako výše uvedení autoři, zabývá otázkou smyslu (života, dějin, světa, člověka). Palouš uvádí, že problém smyslu se zdát být odvěkým filosofickým tématem. Avšak není tomu tak. Ještě Emanuel Kant

a jeho nástupci chápali smysl spíše jako účel a ne v takové hloubce a šíři v jaké ho v dnešní době chápeme my. Palouš dále uvádí, že pokud se tážeme po smyslu našeho života, máme na mysli smysl bytí naší osoby vzhledem k celku, v němž žijeme (např. národ, svět, vesmír, veškerenstvo...). To znamená, že pokud má být smysluplný náš život, musí být smysluplný i život společenství, v němž žijeme.

Pro moderního člověka, je podle Palouše, prožitek smyslu vlastně prožitkem nepřítomnosti smyslu, smysl je skryt v prezentním modu věcí a osudů. Dvacáté století, které je dobou vědeckotechnické civilizace a dobou pronikání člověka i do těch nejvzdálenějších koutů světa je zároveň dobou velkého zla a krutostí. Dvacáté století zažilo dvě světové války, genocidní vyvražďování miliónů lidí, bezohlednou devastaci přírody i využívání masových komunikačních médií k propagandistické manipulaci. Smysluplnost této zkušenosti vidí Palouš především v její zápornosti (Palouš, 1991).

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je poukázat na filosofickou problematiku moci a peněz se zaměřením na kvalitu života a zdraví. Toto kvantitativně zkoumat.

2.2 Hypotézy

Hypotéza 1:

Nadbytek finančních prostředků umožňuje žít šťastný život.

Hypotéza 2:

Nadbytek finančních možností umožňuje nadstandardní péči o vlastní zdraví.

Hypotéza 3:

Nadprůměrné finanční zdroje nejsou zárukou šťastného života.

3. Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

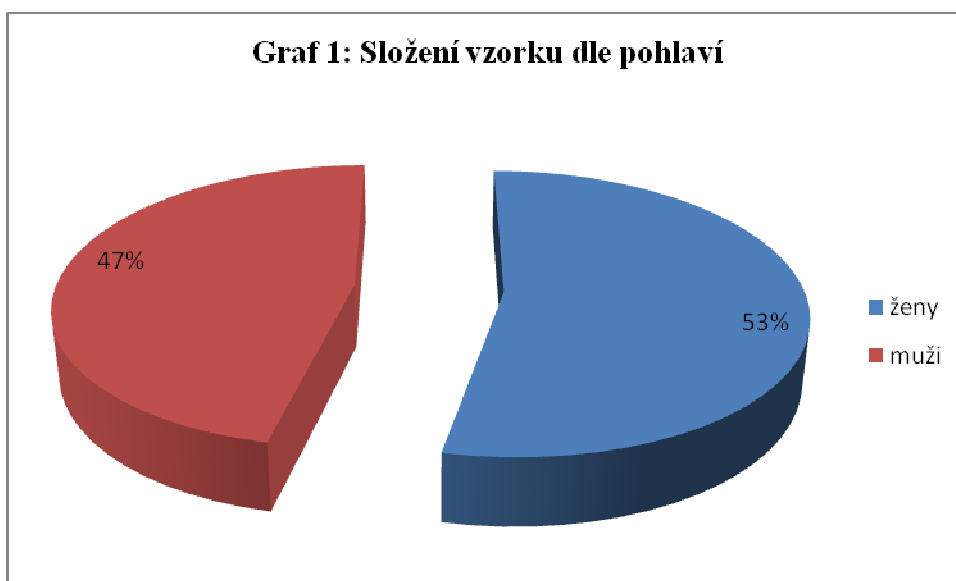
Výzkum byl proveden metodou kvantitativní v březnu a dubnu 2009 v Jihočeském kraji. Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz o sociálních skupinách nikoliv o jednotlivcích (Disman, 2007). Technikou sběru dat byl anonymní dotazník. Ten jsem rozdělila do dvou částí. První jeho část obsahuje osobní údaje: pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a rodinný stav. Druhá část dotazníku čítá deset uzavřených otázek. První otázka nabízí tři odpovědi („podprůměrný“, „průměrný“ a „nadprůměrný“), pro další otázky jsou nabízené odpovědi v pětibodové škále („ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“, „ne“).

Před samotným výzkumem byl na 25 respondentech proveden předvýzkum, který měl za cíl otestovat srozumitelnost a jednoznačnost otázek v dotazníku. Podle Dismana (2007) se v podstatě jedná o test nástrojů, které mají být ve výzkumu použity. Jelikož respondenti z předvýzkumu neměli s vyplňováním dotazníku potíže, byly jejich vyplněné dotazníky zahrnuty do výzkumu.

3.2 Charakteristika a složení výzkumného vzorku

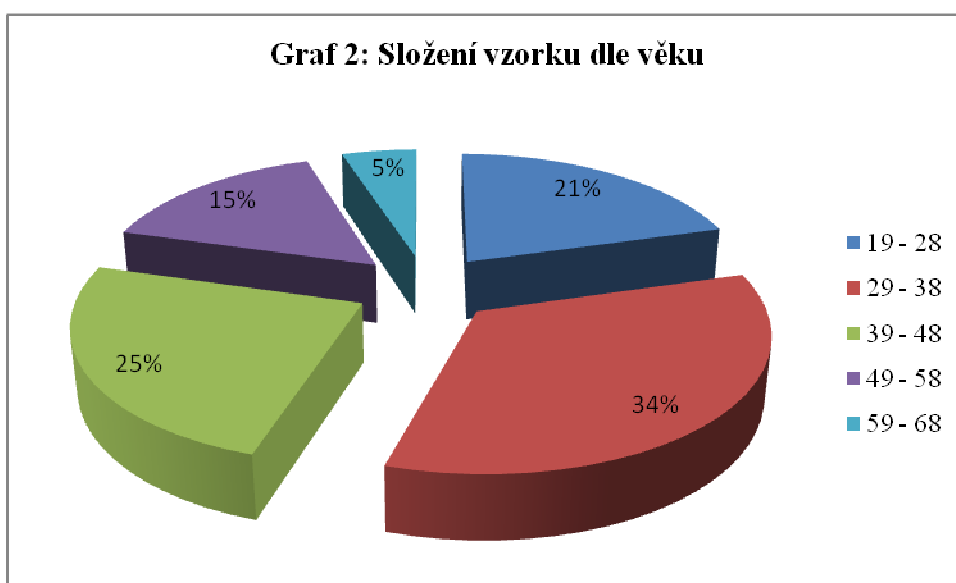
Celkem bylo rozdáno 250 dotazníků, z toho 125 ženám a 125 mužům. Vráceno bylo 222 dotazníků (88,8 %). Tři z nich byly pro neúplnost vyřazeny, a pro analýzu dat tedy bylo použito 219 dotazníků (87,6 %).

Složení vzorku podle pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání a rodinného stavu ukazují následující grafy.

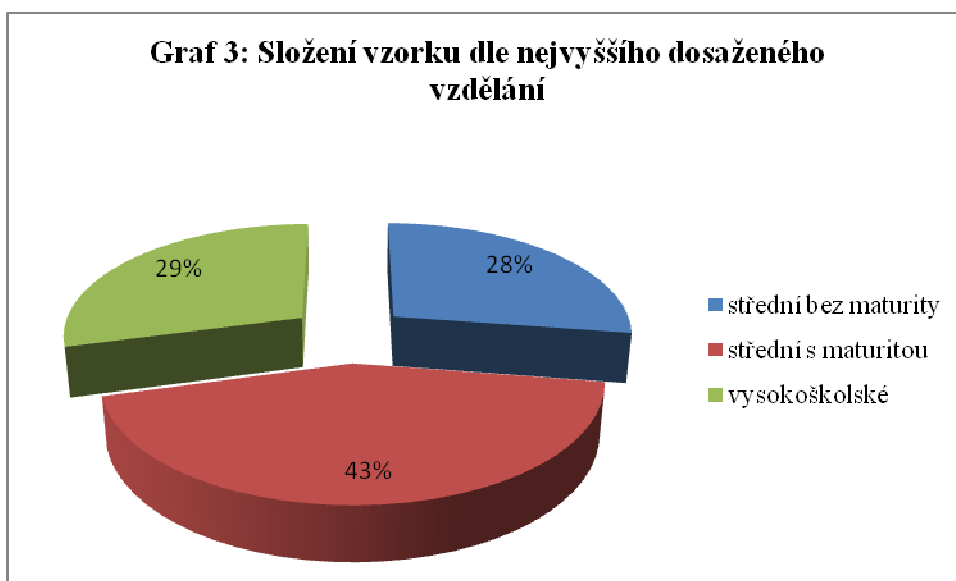
Zdroj: vlastní výzkum

Výzkumný vzorek obsahuje 117 žen a 102 mužů.

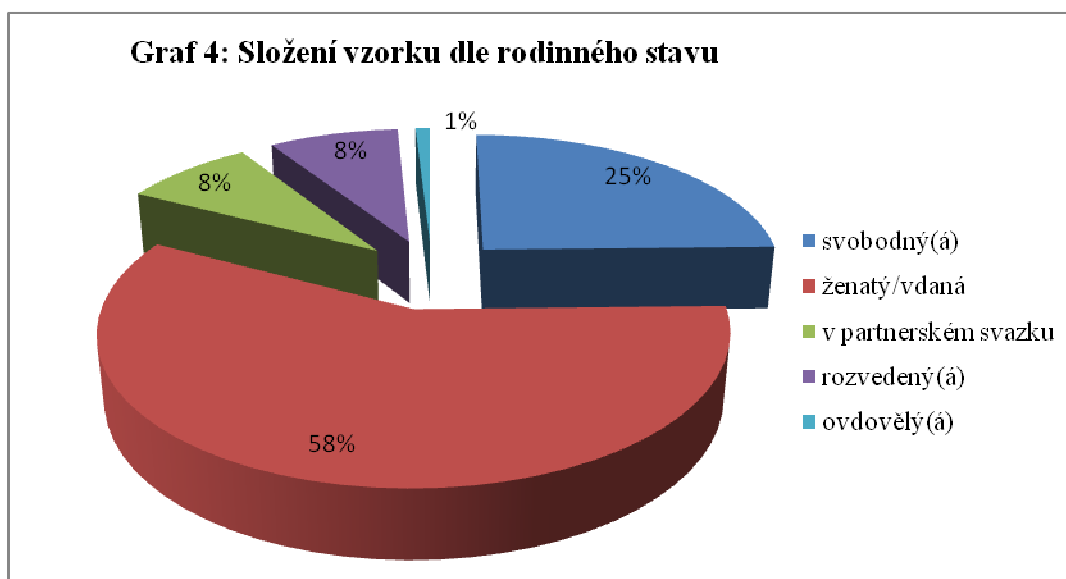
Zdroj: vlastní výzkum

Ve výzkumném vzorku se 45 respondentů nachází ve věkové kategorii 19 – 28 let, 75 respondentů ve věkové kategorii 29 – 38 let, 54 respondentů je ve věku 39 – 48 let, 34 respondentům je mezi 49 – 58 lety a 11 respondentů patří do věkové kategorie 59 – 68 let.

Zdroj: vlastní výzkum

Výzkumný vzorek je složen z 60 respondentů, jež ukončili střední školu bez maturity, 95 respondentů, kteří ukončili střední školu s maturitou a 64 respondentů, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské.

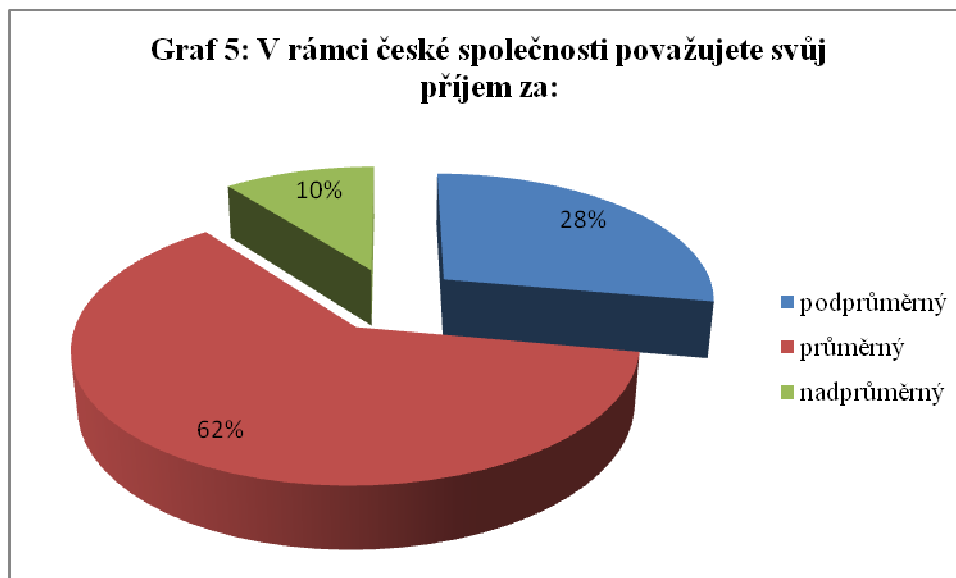

Zdroj: vlastní výzkum

Ve výzkumném vzorku je 54 respondentů svobodných, 127 respondentů je ženatých/vdaných, 18 respondentů žije v partnerském svazku, 18 respondentů je rozvedených a 2 jsou ovdovělí.

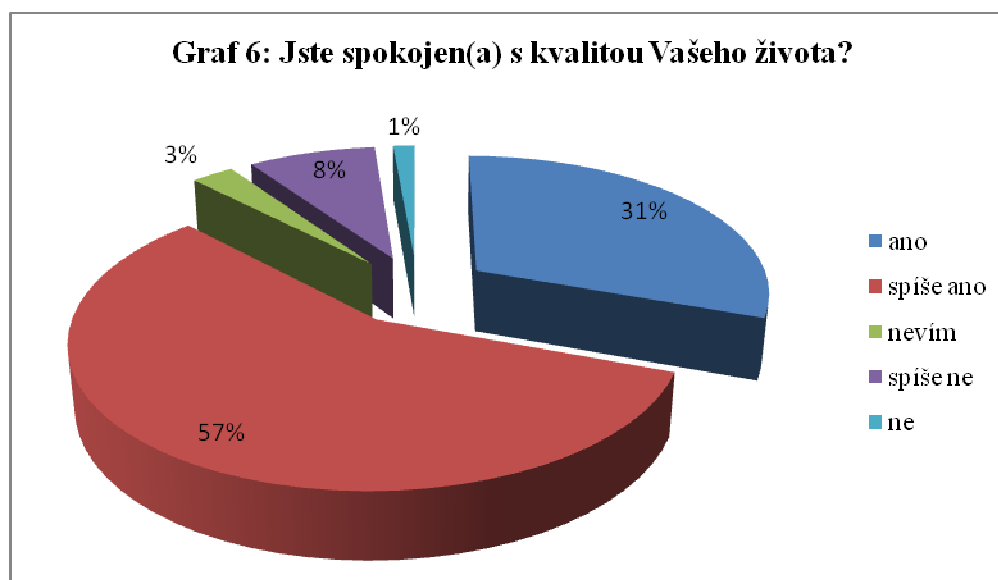
4. Výsledky

4.1 Grafické znázornění odpovědí na jednotlivé otázky v dotazníku

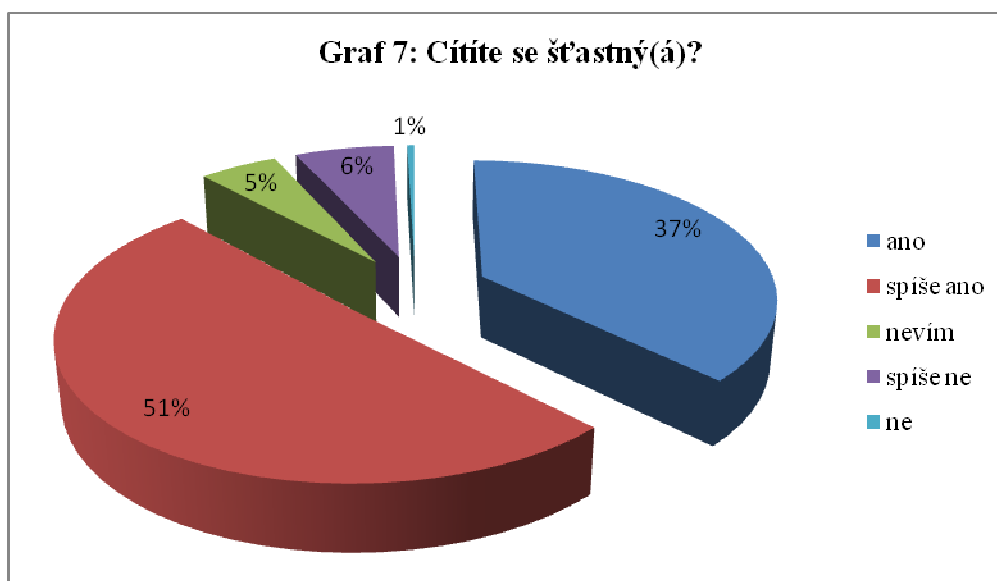
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 1 (Graf 5) odpovědělo 61 respondentů že, svůj příjem považuje za „podprůměrný“, 135 respondentů za „průměrný“ a 23 respondentů za „nadprůměrný“.

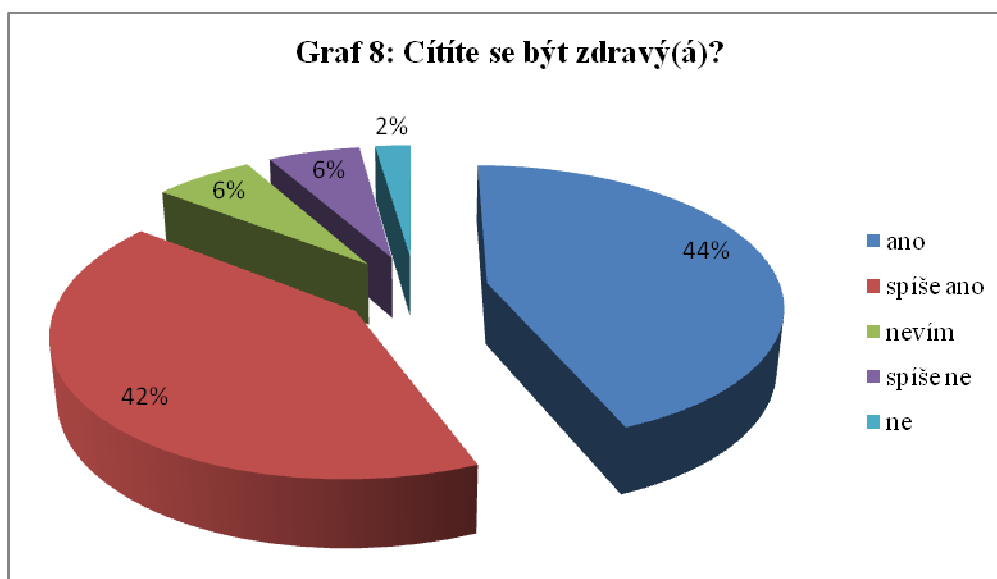
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 2 (Graf 6) odpovědělo 67 respondentů „ano“, 125 respondentů „spíše ano“, 6 respondentů „nevím“, 18 respondentů „spíše ne“ a 3 odpověděli „ne“.

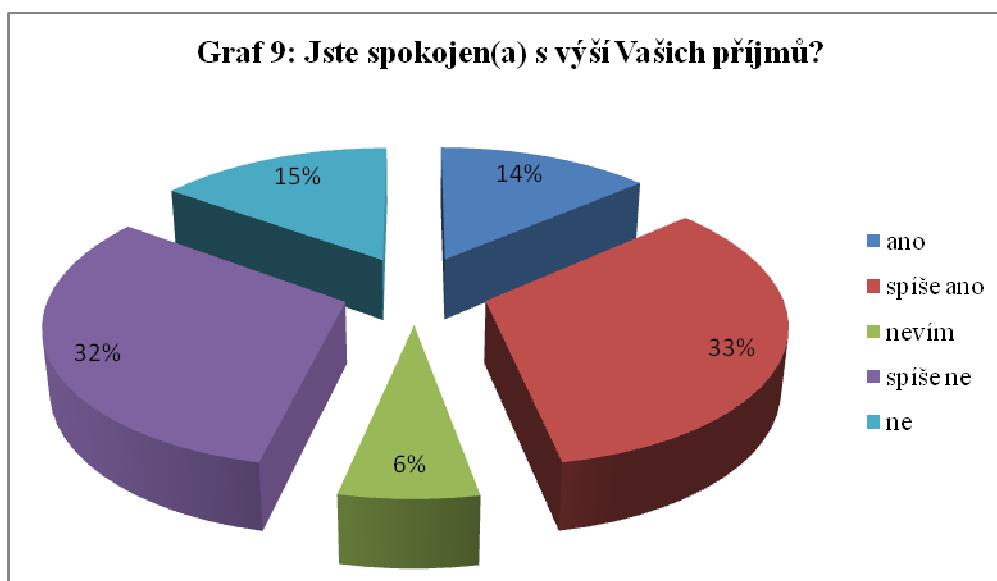
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 3 (Graf 7) odpovědělo 82 respondentů „ano“, 111 respondentů „spíše ano“, 11 respondentů „nevím“, 14 respondentů „spíše ne“ a 1 respondent odpověděl „ne“.

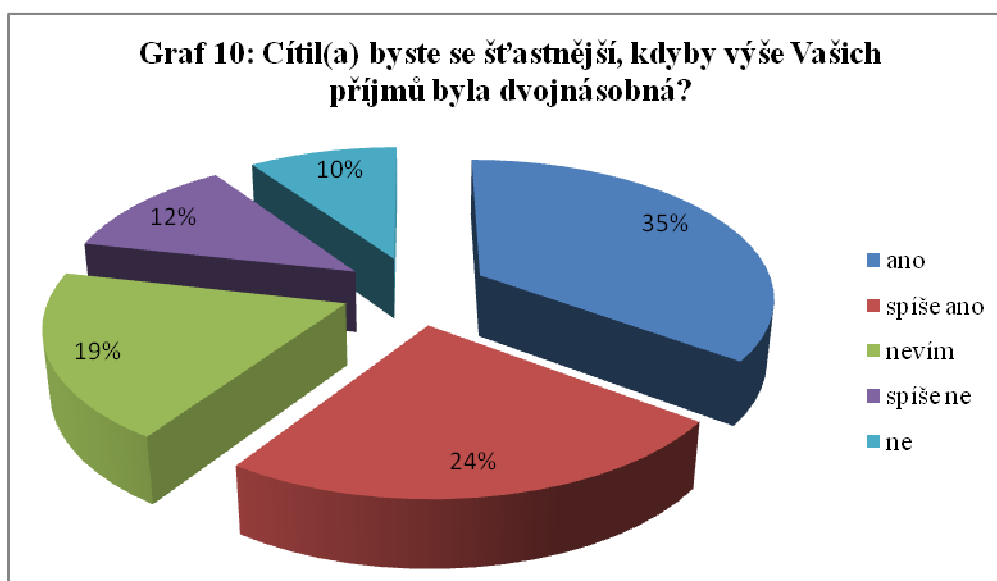
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 4 (Graf 8) odpovědělo 96 respondentů „ano“, 91 respondentů „spíše ano“, 14 respondentů „nevím“, 13 respondentů „spíše ne“ a 5 respondentů odpovědělo „ne“.

Zdroj: vlastní výzkum

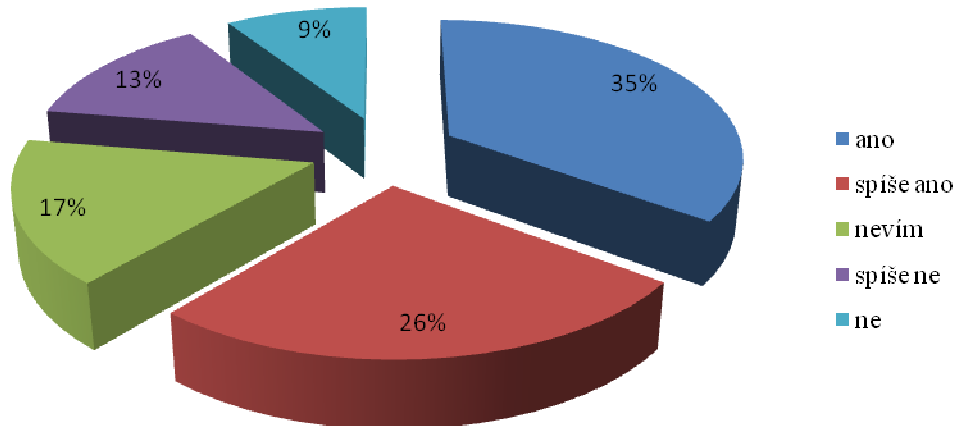
Na otázku č. 5 (Graf 9) odpovědělo 30 respondentů „ano“, 73 respondentů „spíše ano“, 14 respondentů „nevím“, 69 respondentů „spíše ne“ a 33 respondentů „ne“.

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 6 (Graf 10) odpovědělo 77 respondentů „ano“, 53 respondentů „spíše ano“, 42 respondentů „nevím“, 26 respondentů „spíše ne“ a 21 respondentů odpovědělo „ne“.

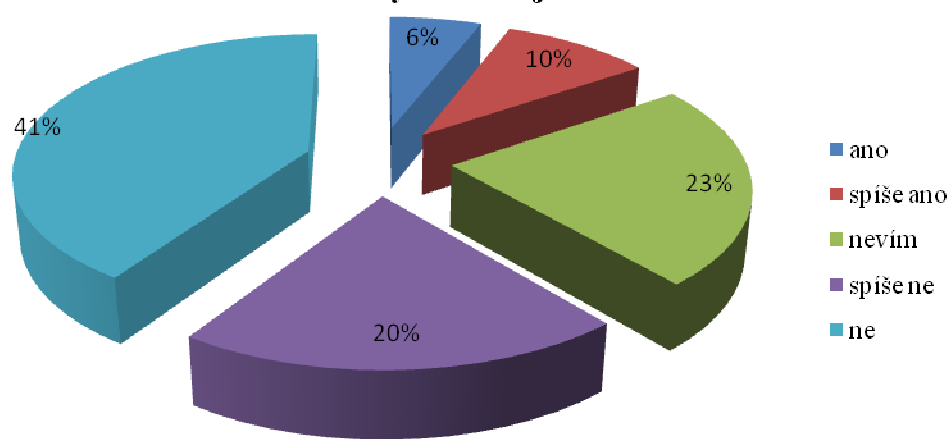
Graf 11: Domníváte se, že kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná, mohl(a) byste si zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví?

Zdroj: vlastní výzkum

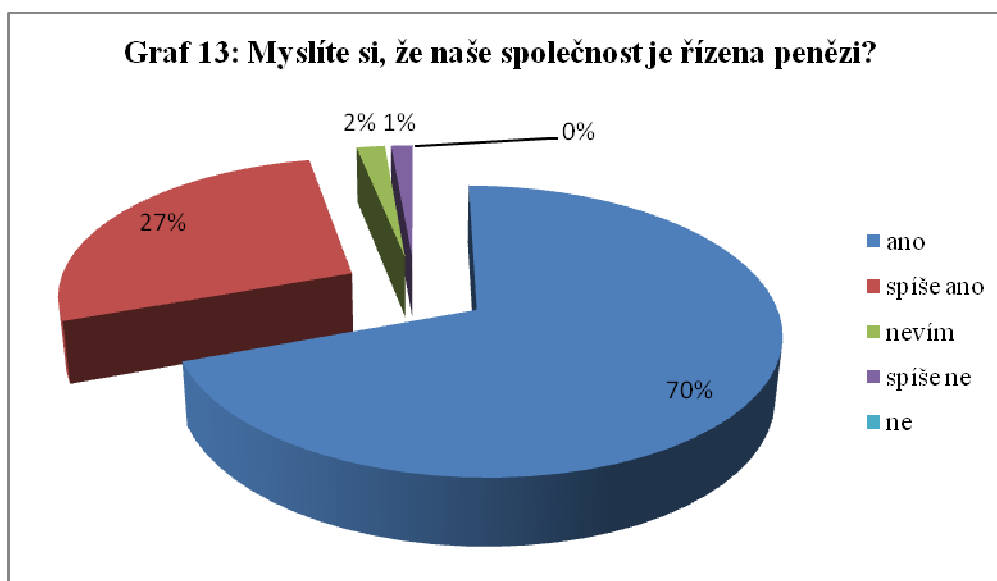
Na otázku č. 7 (Graf 11) odpovědělo 77 respondentů „ano“, 57 respondentů „spíše ano“, 36 respondentů „nevím“, 29 respondentů „spíše ne“ a 20 respondentů odpovědělo „ne“.

Graf 12: Myslíte si, že kdyby byla v minulosti výše Vašich příjmů dvojnásobná než v současné době, byl(a) byste nyní zdravější?

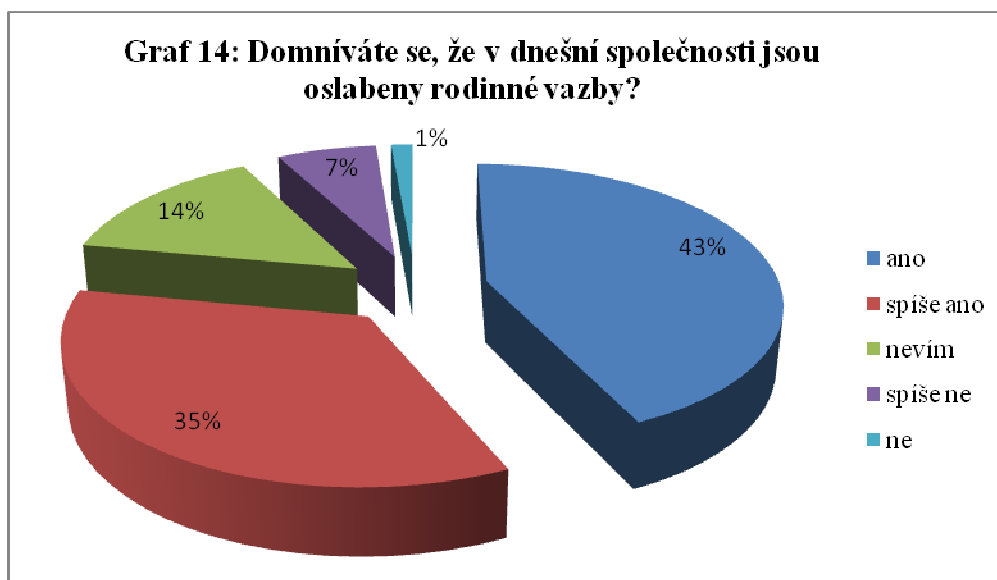
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 8 (Graf 12) odpovědělo 13 respondentů „ano“, 21 respondentů „spíše ano“, 51 respondentů „nevím“, 45 respondentů „spíše ne“ a 89 respondentů „ne“.

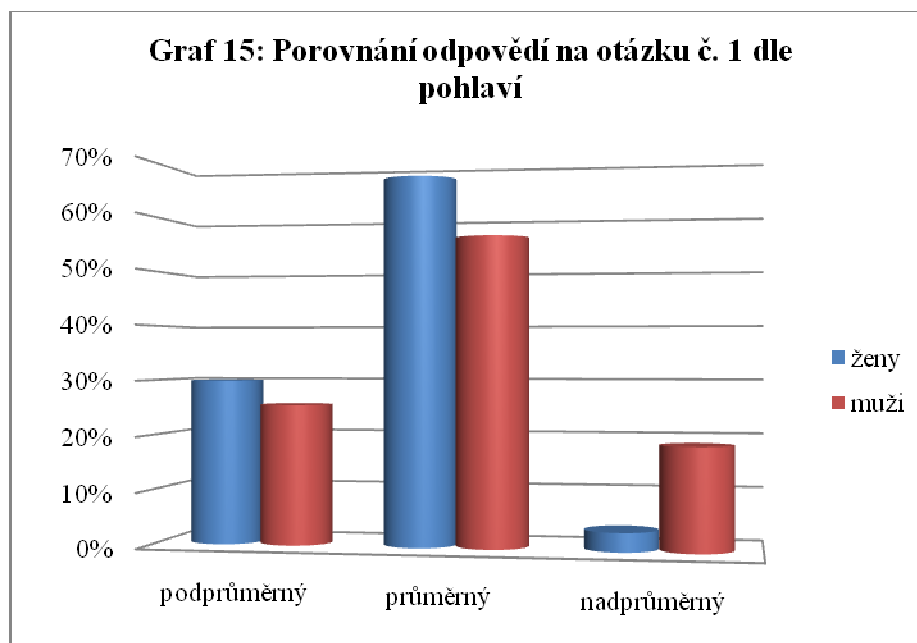
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 9 (Graf 13) odpovědělo 152 respondentů „ano“, 60 respondentů „spíše ano“, 4 respondenti odpověděli „nevím“, 3 respondenti „spíše ne“ a žádný respondent neodpověděl „ne“.

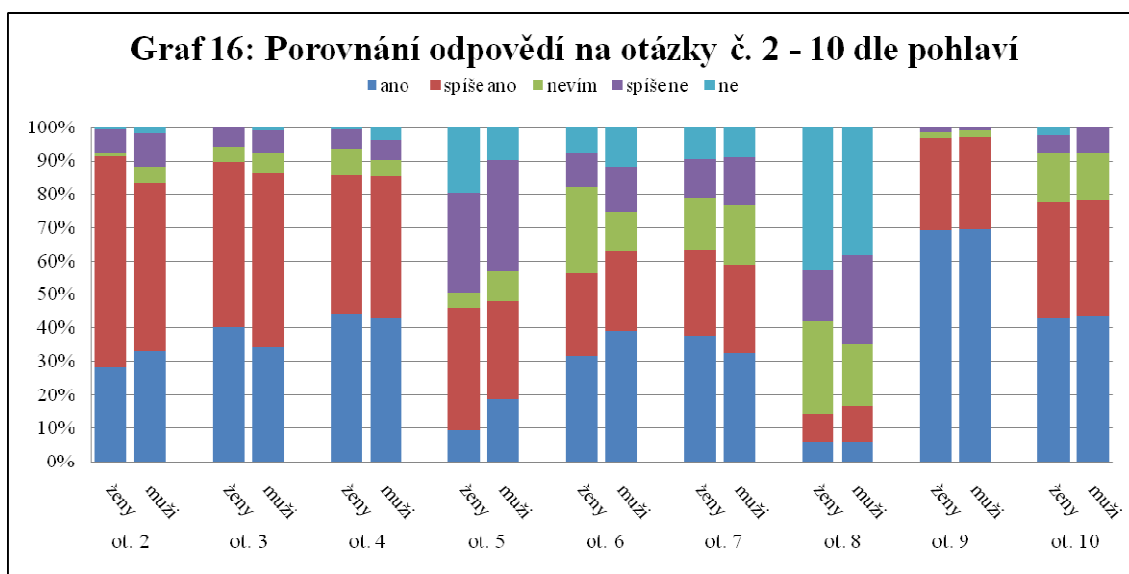
Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 10 (Graf 14) odpovědělo 95 respondentů „ano“, 76 respondentů „spíše ano“, 31 respondentů „nevím“, 14 respondentů „spíše ne“ a 3 respondenti odpověděli „ne“.

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 15 nabízí srovnání odpovědí na otázku č. 1 podle pohlaví. Jak bylo již uvedeno výše, výzkumný vzorek obsahuje 117 žen a 102 mužů. Otázka č. 1 zněla: „V rámci české společnosti považujete svůj příjem za: podprůměrný/průměrný/nadprůměrný“. 35 žen a o devět méně mužů považuje svůj příjem za „podprůměrný“. 78 žen a 57 mužů říká, že jejich příjem je „průměrný“. Téměř pětkrát více mužů (19) než žen (4) považuje svůj příjem za „nadprůměrný“.

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 16 zachycuje porovnání odpovědí na otázky č. 2 – 10 u mužů a žen. Pro přehlednost tyto otázky uvádím níže. Z odpovědí na první tři otázky (ot. 2- 4), jež ověřují celkovou spokojenost s kvalitou života a subjektivní hodnocení pocitu štěstí a zdraví, můžeme soudit, že ženy jsou mírně spokojenější než muži. Z odpovědí na otázky č. 5 a 6 lze vyčíst, že muži jsou spíše spokojenější než ženy s výší svých příjmů a zároveň by se cítili šťastnější, kdyby výše jejich příjmů byla dvojnásobná. Z odpovědí na otázku č. 7 vyplývá, že ženy by více než muži pečovaly o své zdraví, pokud by měly dvojnásobný příjem. V odpovědích na otázku č. 8 mezi muži a ženami výrazný rozdíl není. Zástupci obou pohlaví se téměř shodli na odpovědích na otázky č. 9 a 10. Jak muži, tak ženy si myslí, že naše společnost je řízena penězi a zároveň se většina z nich domnívá, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby.

Otázka č. 2: „*Jste spokojen(a) s kvalitou Vašeho života?*“

Otázka č. 3: „*Cítíte se šťastný(á)?*“

Otázka č. 4: „*Cítíte se být zdravý(á)?*“

Otázka č. 5: „*Jste spokojen(a) s výší Vašich příjmů?*“

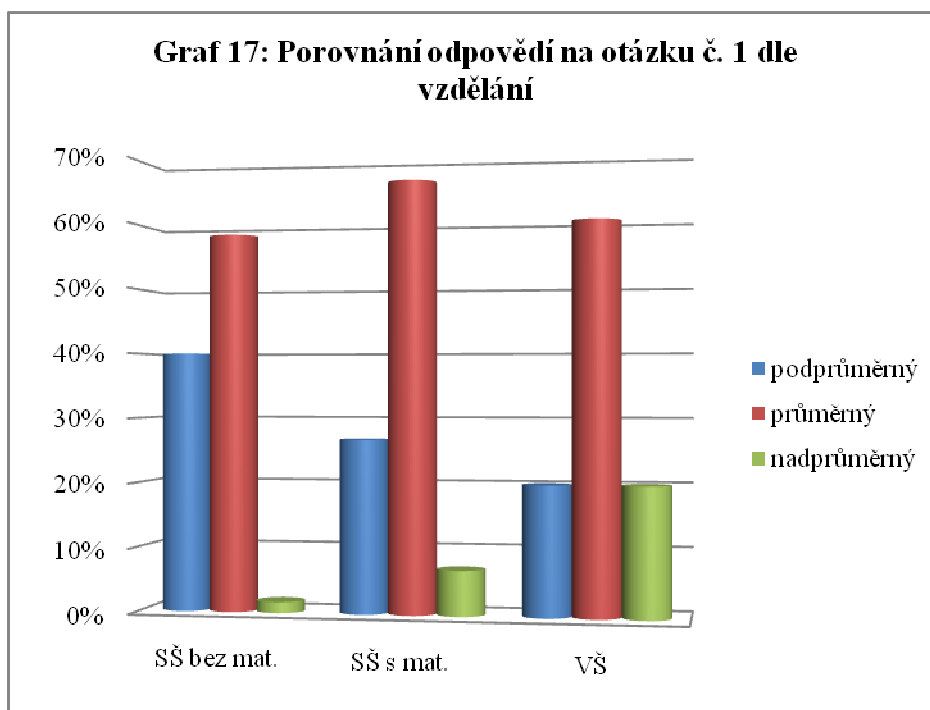
Otázka č. 6: „*Cítil(a) byste se šťastnější, kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná?*“

Otázka č. 7: „*Domníváte se, že kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná, mohl(a) byste si zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví?*“

Otázka č. 8: „Myslíte si, že kdyby byla v minulosti výše Vašich příjmů dvojnásobná než v současné době, byl(a) byste nyní zdravější?“

Otázka č. 9: „Myslíte si, že naše společnost je řízena penězi?“

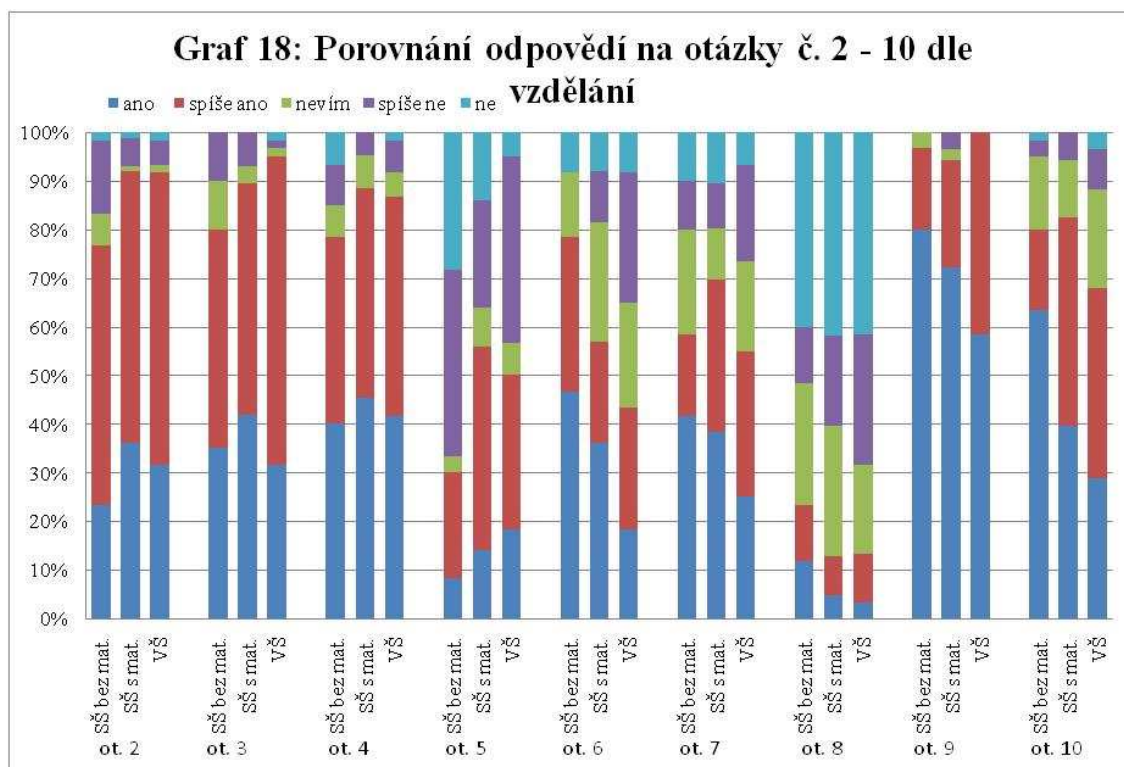
Otázka č. 10: „Domníváte se, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby?“

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 17 ukazuje porovnání odpovědí na otázku č. 1 („V rámci české společnosti považujete svůj příjem za: podprůměrný/průměrný/nadprůměrný.“) podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Za „podprůměrný“ považuje svůj příjem 24 respondentů se středním vzděláním bez maturity (z celkového počtu 60), 25 respondentů se středním vzděláním s maturitou (z celkového počtu 96) a 12 respondentů s vysokou školou (z celkového počtu 64). Jako „průměrný“ svůj příjem označilo 35 respondentů se středním vzděláním bez maturity, 62 respondentů se středním vzděláním s maturitou a 38 respondentů vysokoškolsky vzdělaných. Jen 14 respondentů s vysokoškolským vzděláním považuje svůj příjem za „nadprůměrný“, stejně tak 8 středoškoláků

s maturitou, a také 1 respondent se středním vzděláním bez maturity označil svůj příjem jako „nadprůměrný“.

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 18 zobrazuje porovnání odpovědí na otázky č. 2 – 10 podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Přehled všech otázek viz. Graf 16. Odpovědi na otázku č. 2, jež se týče na spokojenost s kvalitou života respondenta, ukazují, že respondenti se středním vzděláním s maturitou jsou téměř stejně spokojeni jako respondenti s vysokoškolským vzděláním. Výrazně méně jsou s kvalitou svého života spokojeni respondenti se středním vzděláním bez maturity. Podobný trend lze vyčíst i z odpovědí na otázku č. 3, která zkoumá subjektivní pocit štěstí respondenta. I zde jsou spokojenější středoškoláci s maturitou a vysokoškoláci (kteří jsou na tom nejlépe) oproti respondentům se středním vzděláním bez maturity.

Otázka č. 4 se ptá na respondentovo zdraví. Zde se středoškoláci s maturitou cítí nejvíce zdraví ze všech třech skupin. Odpovědi na otázku č. 5 ukazují zajímavé výsledky. Respondenti se středním vzděláním s maturitou jsou s výší svých příjmů více

spokojeni než vysokoškoláci. Nejméně jsou s výší svých příjmů spokojeni respondenti se středním vzděláním bez maturity. V souvislosti s tímto faktem jsou zajímavé i odpovědi na otázku č. 6, která zkoumá, zda by se respondent cítil šťastnější, kdyby výše jeho příjmů byla dvojnásobná. Ponejvíce kladně v tomto případě odpovídali respondenti se středním vzděláním bez maturity (78 %), dále středoškoláci s maturitou a až na posledním místě jsou vysokoškoláci (43 %). Otázka č. 7 se ptá na to, zda se respondent domnívá, jestli by si s dvojnásobnou výší příjmu mohl zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že výrazně více by o své zdraví pečovali středoškoláci s maturitou než vysokoškoláci.

Otázka č. 8 se táže, zda by dvojnásobná výše příjmů respondenta v minulosti, ovlivnila jeho zdraví v současnosti. Zde nejvíce kladně odpovídali respondenti se středním vzděláním bez maturity, poté středoškoláci s maturitou a na posledním místě vysokoškoláci. Na otázku č. 9, zda si respondent myslí, že naše společnost je řízena penězi, odpovídaly všechny tři skupiny respondentů zhruba stejně. Nejvíce se s tímto tvrzením ztotožňují respondenti se středním vzděláním bez maturity, hodnocení respondentů se středním vzděláním s maturitou a vysokoškolským vzděláním je téměř v rovnováze. Největší procento vysokoškoláků odpovídalo záporně na otázku č. 10. Ta se týkala toho, zda si respondent myslí, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby. Nejvíce kladně na tuto otázku odpovídala skupina středoškoláků s maturitou.

5. Diskuse

Cílem výzkumu bylo změřit kvalitu života a zdraví u výběrového souboru (vzorek), který čítá 219 respondentů. Jednalo se o subjektivní zhodnocení kvality života a zdraví dotázanou osobou. Výzkum byl proveden pomocí anonymního dotazníku, který byl rozdělen na dvě části. První jeho část obsahuje identifikační údaje (pohlaví, věk, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání) a druhá část čítá deset uzavřených otázek, týkajících se na subjektivně vnímanou kvalitu života a zdraví jednotlivce.

Jak je patrné z Grafu 6, většina respondentů (88 %) je s kvalitou svého života spokojena (odpovědi „ano“, „spíše ano“), přičemž z Grafu 16 (ot. 2) vyplývá, že ženy jsou mírně spokojenější než muži, a Graf 18 (ot. 2) ukazuje, že středoškoláci s maturitou a vysokoškoláci jsou výrazně spokojenější než respondenti se středním vzděláním bez maturity. Graf 7 zachycující odpovědi na otázku, zda se respondent cítí šťastný, ukazuje, že 88 % respondentů odpovídá kladně („ano“, „spíše ano“). Pokud se podíváme na Graf 16 (ot. 3), vidíme, že ženy se cítí šťastněji než muži a Graf 18 (ot. 3) ukazuje, že nejšťastnější jsou vysokoškoláci, poté respondenti se středním vzděláním s maturitou a na posledním místě jsou středoškoláci bez maturity. Je evidentní, že procentuální vyjádření odpovědí na tyto dvě otázky je shodné. Tento jev si vysvětluji tím, že lidé vnímají spokojenost s kvalitou života shodně s pocitem štěstí. Celkově jsou mírně spokojenější ženy než muži, výrazněji více středoškoláci s maturitou a vysokoškoláci než respondenti se středním vzděláním bez maturity. Ačkoli velkou roli hraje typ osobnosti, aktuální naladění při vyplňování dotazníku a celkové sociální klima, určité závěry z tohoto vyvodit lze. Domnívám se, že větší spokojenost žen (přestože rozdíly mezi muži a ženami v odpovědích na otázky nejsou nijak markantní), je dána jejich větší emocionalitou, jsou citlivější a vnímavější. Co se týče vazby spokojenosti na vzdělání, lidé se středním vzděláním bez maturity jsou nejméně spokojeni. Netroufám si, tvrdit že výše vzdělání je přímo úměrná spokojenosti s kvalitou života (neboť rozdíly mezi středoškoláky s maturitou a vysokoškoláky nejsou výrazné), ale určitou roli zřejmě vzdělání hraje.

Zajímavé výsledky ukazuje Graf 9, kde 47 % respondentů (počet - 103) je s výší svých příjmů spokojeno a 47 % respondentů (počet - 102) nespokojeno, zbylých 6 % odpovědělo „nevím“. Graf 16 (ot. 5) nabízející srovnání odpovědí na tuto otázku podle pohlaví ukazuje, že muži jsou spokojenější než ženy a co se týká srovnání dle vzdělání (Graf 18, ot. 5), respondenti se střední školou s maturitou jsou se svým příjmem spokojenější než vysokoškoláci a středoškoláci bez maturity (ti jsou nejvíce nespokojeni). S tímto úzce souvisí odpovědi na otázku č. 1 (Graf 5), jehož hodnoty ukazují že, většina respondentů (62 %) považuje svůj příjem za „průměrný“, 28 % za „podprůměrný“ a 10 % za „nadprůměrný“. Graf 15 ukazuje, že nejvíce žen považuje svůj příjem za „průměrný“ či „podprůměrný“ u mužů je tento trend podobný, ovšem téměř pětkrát více mužů než žen svůj příjem označuje za „nadprůměrný“. Co se týče vzdělání respondentů (Graf 17), nejvíce dotázaných ze všech třech skupin považuje svůj příjem za „průměrný“. Zajímavé je, že zhruba stejný počet dotázaných s vysokoškolským vzděláním považuje svůj příjem za „podprůměrný“ (12) a „nadprůměrný“ (14).

Graf 10 zachycuje odpovědi na otázku, zda by se respondent cítil šťastnější, kdyby výše jeho příjmů byla dvojnásobná. Výsledky mluví jasně, 59 % odpovědělo kladně („ano“, „spíše ano“) a 22 % záporně („ne“, „spíše ne“). Pokud porovnáme kladné a záporné odpovědi na otázku č. 6 v Grafu 16, zjistíme, že muži a ženy jsou na tom zhruba stejně, ovšem větší procento žen odpovědělo „nevím“. Zajímavé porovnání nabízí Graf 18 (ot. 6), kdy kladně („ano“, „spíše ano“) na tuto otázku odpovědělo největší procento z řad středoškolsky vzdělaných bez maturity (78 %) a nejmenší procento vysokoškoláků (43 %). Ačkoli je to v obou skupinách většina respondentů, v porovnání mezi těmito skupinami jsou rozdíly výrazné. Vysokoškolsky vzdělaným respondentům zřejmě vzdělání pomohlo v poznání, že „peníze nejsou všechno“. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že **hypotéza č. 1 se potvrdila: Nadbytek finančních prostředků umožňuje žít šťastný život** a zároveň **hypotéza č. 3 se nepotvrdila: Nadprůměrné finanční zdroje nejsou zárukou šťastného života.**

Ovšem nutno podotknout, že je třeba přihlídnout k nejvyššímu dosaženému vzdělání, neboť rozdíly jsou značné! Mezi muži a ženami výrazné diference zjištěny nebyly.

Další otázky v dotazníku se zabývají subjektivním hodnocením zdraví. Graf 8 zachycuje odpovědi na otázku, zda se respondent cítí být zdravý. 86 % dotázaných odpovídá kladně („ano“, „spíše ano“). Z Grafu 16 (ot. 4) můžeme vyčíst, že větší procento mužů odpovídá záporně (rozdíl oproti ženám však není výrazný) a Graf 18 (ot. 4) ukazuje, že nejzdravěji se cítí respondenti se středním vzděláním s maturitou. S tímto souvisí otázka, zda by si respondent mohl zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví, kdyby výše jeho příjmů byla dvojnásobná (Graf 11). Nutno upozornit, že v dotazníku nebyla respondentovi pokládána otázka, co si představuje pod pojmem „nadstandardní péče“, to znamená, každý respondent si pod tímto pojmem jistě představí péči jiné kvality, intenzity apod. Procentuální vyjádření odpovědí na tuto otázku ukazuje, že 61 % dotázaných odpovídá kladně („ano“, „spíše ano“). Z Grafu 16 (ot. 7) můžeme vyčíst, že rozdíl mezi muži a ženami je téměř nezatelný a z výsledků Grafu 18 (ot. 7) vidíme, že do svého zdraví by investovalo největší procento středoškoláků s maturitou (70 %) a nejméně vysokoškoláků (55 %). Tento výsledek mě překvapil, protože jsem předpokládala, že lidé s vyšším vzděláním znají důležitost prevence, vědí o různých zdravotních rizicích apod., a tudíž o své zdraví chtějí pečovat co nejvíce.

Další otázka týkající se péče o zdraví zkoumá, zda si respondent myslí, že pokud by v minulosti byla výše jeho příjmů dvojnásobná, byl by v současné době zdravější (Graf 12). Zde 61 % respondentů odpovědělo záporně („ne“, „spíše ne“), „nevím“ odpovědělo 23 %. Graf 16 (ot. 8) nevykazuje žádné výrazné rozdíly v odpovědích na tuto otázku mezi ženami a muži. Graf 18 (ot. 8) ukazuje, že kladně („ano“, „spíše ano“) odpovědělo největší procento respondentů se středním vzděláním bez maturity a nejmenší procento vysokoškoláků. Protože většina respondentů na tuto otázku odpověděla záporně či nevěděla, domnívám se, že si nedokázali představit souvislost mezi výší příjmů v minulosti a zdravotním stavem v současnosti.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že **hypotéza č. 2 se potvrdila: Nadbytek finančních možností umožňuje nadstandardní péči o vlastní zdraví.** I zde je třeba podotknout, že rozdíly mezi pohlavími sice nejsou nijak výrazné, ovšem rozdíly mezi vzdělanostními skupinami, určenými pro tento výzkum jsou patrné, a je nutno k nim přihlédnout.

Výzkum dále otázkami č. 9 (Graf 13) a č. 10 (Graf 14) ověřoval Sokolovy výroky, že naše společnost je řízena penězi a jsou v ní oslabeny rodinné vazby. 97 % dotázaných si myslí, že naše společnost je řízena penězi (ot. 9) a 78 % respondentů potvrdilo, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby (ot. 10).

6. Závěr

Bakalářská práce se zabývá filosofií kvality života a zdraví, především v díle Jana Sokola. Teoretická část se věnuje definování pojmu kvalita života a zdraví, shrnuje jeho vývoj v čase a popisuje jeho různá pojetí odbornými institucemi a vědeckými disciplínami, zvláště filosofií. Další kapitoly bakalářské práce se věnují životu a dílu Jana Sokola. V závěru teoretické části jsem se pokusila porovnat díla dalších českých autorů vyjadřujících se ke kvalitě života a zdraví s dílem výše jmenovaného autora.

Tato práce si klade za cíl poukázat na filosofickou problematiku moci a peněz se zaměřením na kvalitu života a zdraví, toto kvantitativně zkoumat a potvrdit či vyvrátit pracovní hypotézy. Hypotéza č. 1 se potvrdila: *Nadbytek finančních prostředků umožňuje žít šťastný život.* Stejně tak se potvrdila hypotéza č. 2: *Nadbytek finančních možností umožňuje nadstandardní péči o vlastní zdraví.* Hypotéza č. 3 se nepotvrdila: *Nadprůměrné finanční zdroje nejsou zárukou šťastného života.* Hypotézu č. 3 bylo nutné upřesnit. Původní verze zněla: *Finanční zdroje nejsou zárukou šťastného života.* Cíl práce byl uskutečněním výzkumu splněn.

Z výzkumu tedy vyplývá, že většina respondentů, bez ohledu na vzdělání, považuje svůj příjem v rámci české společnosti za průměrný. Shodné procento respondentů je spokojeno i nespokojeno s výší svých příjmů, však většina dotázaných by se cítila šťastněji, kdyby měla dvojnásobný příjem. Bohužel tento fakt, je obrazem dnešní konzumní společnosti, která vše měří penězi a zároveň je i potvrzením Sokolových myšlenek a výroků, které jsem popsala v teoretické části. Potvrzení hypotézy č. 2 nabízí zajímavý námět k přemýšlení pro zdravotně sociální pracovníky.

Je ovšem třeba upozornit na nekomplexnost dotazníku a nedostatečnou rozsáhlost vzorku, takže je nutné se vyhnout jakémukoli zobecnění a aplikaci zde vyvozených závěrů bezvýhradně na celou populaci. Prostudování tohoto tématu do větší hloubky, včetně realizace výzkumu ve větším měřítku, by bylo zajímavým námětem pro diplomovou práci.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit rodičům, vychovatelům a pedagogům, aby při výchově a vzdělávání dětí a mládeže poukazovali na životní hodnoty, které se

nevztahují jen k dostatku finančních prostředků. Zde vyvozené závěry by se mohly stát námětem k zamyšlení pro každého člena dnešní společnosti.

7. Seznam použitých zdrojů

1. BALCAR, K. Životní smysl a kvalita života. In *Kvalita života a zdraví*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2005. s. 253-261. ISBN 80-7254-657-0.
2. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
3. HNILICOVÁ, H. Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví. In *Kvalita života a zdraví*. 1.vydání. Praha: TRITON, 2005. s. 205-216. ISBN 80-7254-657-0.
4. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
5. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. 1.vydání. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.
6. KEBZA, V. – ŠOLCOVÁ, I. Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well being), její determinanty a prediktory. In *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10. 2004 v Třeboni*. 1. vydání. Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. s. 21-32. ISBN 80-86625-20-6.
7. KOHÁK, E. *Člověk, dobro a zlo: o smyslu života v zrcadle dějin (kapitoly z dějin morální filosofie)*. 1. vydání. Praha: Ježek, 1993. 271 s. ISBN 80-901625-3-3.
8. KŘIVOHLAVÝ, J. Kvalita života: vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví. In *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*. 1. vydání. Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. s. 9-20. ISBN 80-86625-20-6.
9. KŘÍŽOVÁ, E. Kvalita života v kontextu všedního dne. In *Kvalita života a zdraví*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2005. s. 217-233. ISBN 80-7254-657-0.

10. KŘÍŽOVÁ, E. Sociologické podmínky kvality života. In *Kvalita života a zdraví*. 1.vydání. Praha: TRITON, 2005. s. 351-364. ISBN 80-7254-657-0.
11. KUČERA, Z. Podpora zdraví a kvalita života. In *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10. 2004 v Třeboni*. 1. vydání. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. s. 108-118. ISBN 80-86625-20-6.
12. LORENZ, K. *8 smrtelných hříchů*. Přel. P. Příhoda, M. Špina. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. 99 s. Přel. z: Die acht Todsünden der zivilisierten Menschheit. ISBN 80-7038-212-0.
13. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
14. MOŽNÝ, I. *Rodina a Společnost*. Studijní texty. Svazek 38. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311s. ISBN 80-86429-58-X.
15. ODEHNAL, I. *Úvod do filozofie člověka*. 1. vydání. Brno : CERM, 2002. 211 s. ISBN 80-7204-230-0.
16. PALOUŠ, R. *Čas výchovy*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 235 s. ISBN 80-04-25415-2.
17. PATOČKA, J. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. 1.vydání. Praha: Academia, 1990. 164 s. ISBN 80-200-0263-4.
18. PETR, P. *Kvalita života v balneologii : nástroj k hodnocení výsledků a účinnosti balneoterapie*. 1. vydání. České Budějovice: INPRESS, 2004. 118 s. ISBN 80-903427-1-X.
19. POJMAN, L. *Moral philosophy: a reader*. II. Title. Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1993. 272 s. ISBN 0-87220-164-3.

20. SLOVÁČEK, L. et. al. Kvalita života nemocných-jeden z důležitých parametrů komplexního hodnocení léčby. *Vojenské zdravotnické listy*. [online]. 2004, roč. 73, č.1 [cit. 2009-02-03]. Dostupné z: http://www.pmfhk.cz/VZL/VZL%201_2004/Vz11_2.%20Slovacek.pdf. ISSN 0372-7025.
21. SOKOL, J. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*. 1. vydání. Praha : Portál, 2002. 224 s. ISBN 80-7178-627-6.
22. SOKOL, J. *Životopis*. [online]. [cit. 2009-02-10]. Dostupné z : <http://www.jansokol.cz/cv.php>.
23. SOKOL, J. *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*. 1.vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. 288 s. ISBN 978-80-7380-066-6.
24. QOL Concepts – The Quality of Life Model, Centre for Health Promotion, University of Toronto. Dostupné z: <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>.

8. Klíčová slova

- Homo oeconomicus
- Kvalita života a zdraví
- Moc
- Osoba
- Peníze
- Společnost

9. Přílohy

Příloha č. 1: Model kvality života – Centrum podpory zdraví v Torontu

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 1: Model kvality života (The Quality of Life Model)

Domény	Subdomény	
Bytí (<i>being</i>) - who one is	Somatické (fyzické)	<ul style="list-style-type: none"> • fyzické zdraví • osobní hygiena • výživa • cvičení (tělesný pohyb) • péče o vzhled a způsob oblékání • celkový tělesný vzhled
	Psychologické (duševní)	<ul style="list-style-type: none"> • psychické zdraví a schopnost přizpůsobit se • vědomí (kognice) • pocity, city • sebeúcta, sebezpojetí, sebekontrola
	Spirituální (duchovní)	<ul style="list-style-type: none"> • osobní hodnoty • osobní normy chování • víra
Přilnutí (<i>belonging</i>) - napojení na prostředí	Fyzické	<ul style="list-style-type: none"> • domov • pracoviště/škola • sousedství • komunita (společenství)
	Sociální (užší okolí)	<ul style="list-style-type: none"> • blízcí lidé • rodina • přátelé • spolupracovníci • sousedé a komunita
	Společenské (širší společenství – komunita)	<ul style="list-style-type: none"> • adekvátní finanční zajištění • zdravotní a sociální služby • zaměstnání • vzdělávací programy • rekreační programy • příležitosti a aktivity v komunitě
Realizace (<i>becoming</i>) -dosahování osobních cílů, nadějí, aspirací	Praktické uskutečňování	<ul style="list-style-type: none"> • domácí aktivity • placená práce • školní nebo dobrovolné aktivity • starat se o zdravotní či sociální potřeby
	Relaxační aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • aktivity, které podporují relaxaci a zmírňují stres
	Uskutečňování růstu	<ul style="list-style-type: none"> • aktivity, které podporují udržení či zlepšení znalostí a dovedností • přizpůsobování se změně

Pozn.: přeložila autorka

Příloha č. 2: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Ve své bakalářské práci se zabývám tématem kvality života a zdraví z hlediska moci a peněz. Chtěla bych Vás tímto poprosit o vyplnění dotazníku, který je anonymní a jehož výsledky budou použity pouze pro zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas ☺

Tereza Placandová

Osobní údaje

Pohlaví:

Věk:

muž

žena

Nejvyšší dosažené vzdělání:

Rodinný stav:

základní

svobodný(á)

střední bez maturity

ženatý/vdaná

střední s maturitou

žiji v partnerském svazku jako bych byl(a) ženatý/vdaná

vysokoškolské

rozvedený(á)

ovdovělý(á)

Otázky

U následujících otázek zakroužkujte vždy pouze jednu možnost. Odpovězte prosím na všechny otázky.

1. V rámci české společnosti považujete svůj příjem za:

a) podprůměrný

b) průměrný

c) nadprůměrný

2. Jste spokojen(a) s kvalitou Vašeho života?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

3. Cítíte se šťastný(á)?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

4. Cítíte se být zdravý(á)?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

5. Jste spokojen(a) s výší Vašich příjmů?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

6. Cítil(a) byste se šťastnější, kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

7. Domníváte se, že kdyby výše Vašich příjmů byla dvojnásobná, mohl(a) byste si zajistit nadstandardní péči o vlastní zdraví?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

8. Myslíte si, že kdyby byla v minulosti výše Vašich příjmů dvojnásobná než v současné době, byl(a) byste nyní zdravější?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

9. Myslíte si, že naše společnost je řízena penězi?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

10. Domníváte se, že v dnešní společnosti jsou oslabeny rodinné vazby?

ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
-----	-----------	-------	----------	----

Děkuji Vám za spolupráci!